

Turun yliopisto
University of Turku

KASVATUSKUMPPANUUDEN JATKUMO ESIOPETUKSEN JA PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMISSA

Minna Rannikko
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
Tammikuu 2018

RANNIKKO, MINNA: Kasvatuskumppanuuden jatkumo esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa

Tutkielma, 50 s., 4 liites.
Kasvatustiede
Tammikuu 2018

Tutkimuksessa tarkasteltiin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sekä Turun paikallisissa suunnitelmissa kuvattua kasvatuskumppanuutta keskittyen esi- ja perusopetuksen nivelvaiheeseen. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää muodostavatko opetussuunnitelmat selkeän jatkumon kasvatuskumppanuuden osalta kuvaamalla opetussuunnitelmien sisältöä, selvittämällä opetussuunnitelmien yhtäläisyyksiä ja eroja sekä kuvaamalla miten huoltajat siirtymävaiheissa huomioidaan.

Opetussuunnitelmista nousi esiin kahdeksan teemaa, jotka olivat yhteistyön määrittely, asenteet, oikeudet, velvoitteet, huoltajan tukeminen, kolmiportainen tuki, yhteistyötavat ja siirtymä. Yhteistyötavat oli kaikissa opetussuunnitelmissa selvästi eniten käsitelty teema, joista nousi esiin mm. keskustelu, tiedottaminen, kuuleminen, yhteistyö suunnittelussa ja lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajan kanssa.

Asenteita, velvollisuuksia ja kolmiportaista tukea opetussuunnitelmissa käsiteltiin yhteisesti ja niiden osalta opetussuunnitelmat muodostivatkin selkeän jatkumon. Sen sijaan yhteistyön määrittelyä, oikeuksia, huoltajan tukemista ja yhteistyötapoja käsiteltiin perusopetussuunnitelmissa hieman runsaammin ja monipuolisemmin kuin esiopetussuunnitelmissa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittiin esimerkiksi huoltajilla olevan oikeus päättää lapsen omaisuuden käyttämisestä opetuksessa.

Esiopetussuunnitelmissa puolestaan huomioitiin yksityiskohtaisemmin huoltajat lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen mm. tutustumispäivillä, antamalla tietoa ja keskustelemalla tulevasta koulusta ja toiminnasta. Perusopetussuunnitelmissa huoltajat eivät lapsen siirtymää koskevassa tekstissä ollut niin suuressa roolissa, vaan huomio kiinnittyi enemmän yhteistyön tekemiseen esiopetuksen ja koulun välillä.

Tutkimuksessa todettiin yhteistyön kotien kanssa olevan esiopetuksessa hyvin erilaista kuin perusopetuksessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa arvioitiin olevan ohjaavaa tekstiä enemmän siksi, että kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta on vähemmän kuin esiopetuksessa. Siirtymää puolestaan arvioitiin käsiteltävän monipuolisemmin esiopetuksen opetussuunnitelmissa siksi, koska esiopetuksessa siirtymä on lapsen tulevaisuutta ja perusopetuksessa puolestaan lapsen menneisyyttä ja erityisesti lasten kohdalla halutaan huomio kiinnittää tulevaan.

Asiasanat

jatkumo, kasvatuskumppanuus, opetussuunnitelma, perusopetus, siirtymä, varhaiskasvatus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 KASVATUSKUMPPANUUS	2
3 SIIRTYMÄ ESIOPETUKSESTA PERUSOPETUKSEEN	8
3.1 Koulupolku Suomessa	8
3.2 Siirtymät koulupolulla	9
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
4.1 Miten kasvatuskumppanuutta kuvataan opetussuunnitelmissa?	12
4.2 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja kasvatuskumppanuudessa on verrattaessa esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmia?	12
4.3 Miten lapsen huoltajat siirtymävaiheissa huomioidaan?	13
5 TUTKIMUSMENETELMÄ	13
5.1 Tutkimusaineiston esittely	13
5.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi	14
5.3 Tutkimuksen luotettavuus	16
6 TULOKSET	17
6.1 Kasvatuskumppanuus esiopetussuunnitelmissa	18
6.1.1 Yhteistyön määrittely	19
6.1.2 Asenteet	20
6.1.3 Oikeudet	21
6.1.4 Velvoitteet	22
6.1.5 Huoltajan tukeminen	22
6.1.6 Tuki	23
6.1.7 Yhteistyötavat	25
6.2 Kasvatuskumppanuus perusopetussuunnitelmissa	27
6.2.1 Yhteistyön määrittely	27
6.2.2 Asenteet	28
6.2.3 Oikeudet	28
6.2.4 Velvoitteet	29
6.2.5 Huoltajan tukeminen	30
6.2.6 Tuki	30
6.2.7 Yhteistyötavat	32
6.3 Opetussuunnitelmissa kuvatun kasvatuskumppanuuden yhtäläisyydet ja erot	35

6.3.1 Esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa	36
6.3.2 Turun opetussuunnitelmien yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa verrattuna opetussuunnitelman perusteisiin	39
6.3.3 Turun esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa	40
6.4 Huoltajien huomioiminen siirtymävaiheissa	41
7 POHDINTA	43
7.1 Johtopäätökset	43
7.2 Lopuksi	49

TAULUKOT

Taulukko 1. Garry Hornbyn kasvatuskumppanuuden esteet	7
Taulukko 2. Esimerkki alkuperäisten ilmausten luokittelusta ja Teemoittamisesta	15
Taulukko 3. Aineistosta muodostetut teemat ja niihin kuuluvat luokat	18
Taulukko 4. Kasvatuskumppanuuden luokista johdetut teemat	19

LIITTEET

Liite 1. Kasvatuskumppanuuden kvantifiointi opetussuunnitelmista	
--	--

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sekä Turun paikallisissa suunnitelmissa kuvattua kasvatuskumppanuutta keskittyen esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan lapsen hoitoa tai opetusta toteuttavien kasvattajien ja lapsen vanhempien välistä vuorovaikutusta ja toimimista lapsen parhaaksi siten, että molempien osapuolten tietämys ja kokemukset lapsesta yhdistyvät (Karila 2006, 96; THL 2014). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää muodostavatko opetussuunnitelmat kasvatuskumppanuudessa selkeän jatkumon kuvaamalla opetussuunnitelmien sisältöä kasvatuskumppanuuden osalta, selvittämällä opetussuunnitelmien yhtäläisyyksiä ja eroja sekä miten huoltajat siirtymävaiheissa huomioidaan. Ensin työssä esitellään esiopetuksen ja tämän jälkeen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa esiin tuotu kasvatuskumppanuus. Analysoinnin kohteena ovat opetussuunnitelmien virkkeet tai virkettä suuremmat asiakokonaisuudet, joita tarkastellaan sisällönanalyysillä.

Vanhemmilla herää monia ajatuksia ja kysymyksiä lapsen esikouluun ja kouluun liittyen. Toisaalta myös koulussa ja esikoulussa toimivat kasvattajat voivat ihmetellä lapsen toimintatapoja. Lapsen käyttäytyminen muuttuu eri ympäristöissä, jolloin on tärkeää saada lapselle tärkeät henkilöt kotona ja esikoulussa tai koulussa vuoropuheluun keskenään (Kaskela & Kekkonen 2006, 25). Vanhemmat ja kasvattajat toteuttavat parhaimmassa tapauksessa kasvatuskumppanuutta eli sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen parhaaksi ja lapsen kehitystä tukien. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa parhaiten, kun taas kasvattaja on oman alansa asiantuntija. Kasvatuskumppanuutta toteuttavien vanhempien ja kasvattajien välinen suhde on tasavertainen ja vastavuoroinen, jossa vanhempien tietämys omasta lapsestaan ja kasvattajien ammatillinen tietämys yhdistyvät. (Karila 2006, 96; THL 2014.)

Koulun aloittaminen on niin lapselle kuin hänen vanhemmilleen iso muutos. Esikoulussa usein jatketaan varhaiskasvatuksessa alkanutta kasvatuskumppanuutta, mutta kouluun siirryttäessä vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuuden rakentaminen alkaa usein alusta. Esikoulun toimivat käytännöt eivät jatku koulun puolella, mutta toisaalta osalle vanhemmista voi koulussa toteutettava yhteistyö sopia jopa paremmin. Vanhemmat eivät enää ole päivittäin tekemisissä lapsensa opettajan kanssa ja kasvokkain tapahtuva keskustelu

harvenee, kun viestit kulkevat sähköisesti tai lapsen välityksellä (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 17).

Esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet uudistettiin 2014 ja ne tulivat voimaan alakoulun puolella elokuussa 2016. Opetussuunnitelman perusteiden tulisi ohjata opettajien työtä ja tästä asiakirjasta tulisi selvittää mitä opettajalta odotetaan (Sarjala & Suopohja 2000). Opetussuunnitelmissa kuvataan muun muassa perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä esi- ja perusopetuksen aikana sekä näiden nivelvaiheissa. Päiväkodeissa ja niissä sijaitsevilla esikouluissa on toteutettu kasvatuskumppanuutta jo pitkään, mutta kouluissa käsite on vielä vieras. Kasvatuskumppanuus vanhempien ja koulun kasvattajien välillä on tärkeää lapsen kokonaisvaltaista etua ajatellen niin esikoulussa kuin koulussa ja siksi on tärkeää tutkia, miten kasvatuskumppanuus ilmenee esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa ja muodostaako se jatkumon. Tutkimuksen aihe valikoitui täältä pohjalta.

2 KASVATUSKUMPPANUUS

Kasvatuskumppanuus on lapsen hoitoa tai opetusta toteuttavien kasvattajien ja lapsen vanhempien välistä vuorovaikutusta ja toimimista lapsen etua ajatellen. Vanhempien ja kasvattajien tietämys ja kokemukset lapsesta yhdistyvät ja kasvatuskumppanuussuhteesta muodostuu vastavuoroinen ja tasavertainen suhde. (Karila 2006, 96; THL 2014.) Vaikka kasvatuskumppanuus on kasvattajien ja vanhempien välinen vuorovaikutussuhde, sen keskiössä on aina lapsi. Lähtökohtana on lapsen kuuleminen (Kaskela & Kekkonen 2006, 25) ja kasvatuskumppanuus rakentuu lapsen ympärille, jonka tunteita ja kokemuksia kasvatushenkilöstö ja vanhemmat jakavat toistensa kanssa (Kekkonen 2012, 117). Kasvattaja tarkastelee lapsen toimintaa ja kehitystä päiväkodin tai koulun tavoitteet ja lapsen ikävaihe huomioon ottaen, kun taas vanhemmat tuntevat oman lapsensa parhaiten (Rutanen & Karila 2013, 23).

Kasvatuskumppanuutta on perinteisesti toteutettu päiväkodeissa, mutta myös kodin ja koulun yhteistyötä voidaan kutsua kasvatuskumppanuudeksi. Toimiva yhteistyö vaikuttaa myönteisesti oppilaiden koulumenestykseen ja oppilaan asennoitumiseen koulua ja koulutehtäviä kohtaan, luokan ja koulun ilmapiiriin, ehkäisee ongelmien syntyä ja niiden

ratkaisemista, lisää opettajan oppilaantuntemusta ja antaa vanhemmille tietoa lapsen oppimisesta. (OPH ja Suomen Vanhempainliitto 2007, johdanto.) Kasvatuskumppanuuteen pyritään niin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa kuin perusopetuksessa ja se on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, Laatuja kodin ja koulun yhteistyöhön -laatusuosituksiin sekä Perusopetuksen laatukriteereihin (THL 2014).

Kasvatuskumppanuusajattelu poikkeaa aiemmin käytetyistä vuorovaikutuksen sanamuodoista (esimerkiksi yhteistyö, mukanaolo, vanhemmuuden tukeminen, vanhemmuuteen kasvattaminen). Yhdistävänä tekijänä aiemmille käsitteille on ollut ammattilaisten asiantuntijaroolin korostaminen ja vanhempien asettaminen yhteistyössä tietämättömän asemaan. (Karila 2006, 92.) Alasuutari kuvaa tällaista kasvatusyhteistyötä vertikaalisena yhteistyönä. Tällöin vanhempien odotetaan olevan kasvatusasioissa samaa mieltä kuin asiantunteva kasvatusammattilainen eikä vanhempien odoteta puuttuvan ammattilaisten kasvatuskäytäntöihin ja lapsen asioiden hoitoon kodin ulkopuolella. Vanhempien näkemykset ajatellaan kasvatukseen kohdistuviksi toiveiksi, joiden ei kuitenkaan kasvattajan kasvatuskäytännöissä tarvitse näkyä. Lapsen oletetaan käyttäytyvän samalla tavoin ajasta ja paikasta riippumatta. (Alasuutari 2007, 425-430.)

Sen sijaan kasvatuskumppanuus käsitteenä korostaa vanhempien ja koulun tai päiväkodin ammattilaisten tasavertaisuutta. Vanhemmilla ja kasvattajilla on yhteiset tavoitteet lapsen kasvatuksen suhteen ja suhde perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen. (Karila 2006, 92-93.) Tällainen horisontaalinen kasvatusyhteistyö korostaa molempien osapuolten asiantuntijuutta ja läheistä kasvatuskumppanuutta ja on nykyään asenteista vallitsevampi. Vanhempien asiantuntemusta omasta lapsestaan arvostetaan ja vanhempien näkemykset ovat tärkeitä kasvatustyössä, koska kasvattaja tarvitsee tätä asiantuntemusta voidakseen hoitaa kasvatustyön lapsen yksilöllinen persoona huomioiden. Lapsesta pyritään muodostamaan mahdollisimman kattava näkemys ja hänen ymmärretään toimivan eri tavoin eri ympäristöissä. (Alasuutari 2007, 425-430.) Yhdessä vanhemmat ja kasvattaja auttavat lasta kasvamaan ja kehittymään tekemällä tilaa lapsen kokemuksille ja kuulemalla lasta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25).

Kasvatuskumppanuuden rakentaminen vaatii toimivat puitteet ja edellytykset. Vanhempien ja kasvattajien kasvatusyhteistyötä pyritään kehittämään kasvatuskumppanuudeksi, jolla pyritään vahvistamaan vanhemman roolia tasa-arvoisena kasvattajana kasvatusalan

ammattilaisen kanssa. (Karila 2005, 285-298.) Jotta opettajan ja perheen välille muodostuu kumppanuus, opettajan pitää nähdä oppilas oppilaan aseman lisäksi ennen kaikkea lapsena, jonka perheellä on tärkeä rooli lapsen kasvatuksessa myös koulussa (Epstein 2002, 7). Kasvattajan tehtävänä on luoda kumppanuudelle edellytykset, jotka muodostuvat kasvatuskumppanuuden periaatteiden pohjalta. Periaatteet ovat huoltajien ja kasvattajien välinen luottamus, kunnioitus, tasavertaisuus ja dialogisuus. (Karila 2006, 96; THL 2014.)

Joskus yhteistyön edellytysten rakentaminen ei ole vaivatonta, vaan tarvitaan enemmän työtä ja vaivannäköä. Karila (2006, 95) on todennut kasvattajien olevan kasvatusnäemyksiltään suhteellisen yhteneväinen joukko, kun taas vanhemmat voivat edustaa hyvinkin erilaisia näkemyksiä riippuen omasta taustastaan. Vanhempien heterogeenisyydestä johtuen kasvatuskumppanuus rakentuu erilaiseksi eri vanhempien kanssa ja kasvattajien tuleekin kehittää työvälineitä erilaisten vanhempien kanssa toteutettavaan vuorovaikutussuhteeseen. Kasvatuskumppanuus edellyttää näiden erilaisten käsitysten kunnioittamista ja yhteensovittamista lapsen kasvun ja kehityksen tukemista edellyttävällä tavalla. Ammattilaisten on hyväksyttävä ja kunnioitettava vanhempien arvojen ja käsityksien poikkeavuus omista arvoista. Vanhempien odotukset, osallisuus ja panostaminen kasvatuskumppanuuteen vaihtelevat vanhemmista riippuen. (Karila 2006, 95-97.) Kasvattajan pyrkimyksenä on luoda lapsen vanhempiin läheinen ja luottamuksellinen yhteistyösuhde myönteistä vuorovaikutussuhdetta ja vanhemmuutta vahvistaen. Aikuisten välille rakentuu yhteistyösuhde, kun taas aikuisten ja lasten välille muodostuu kiintymyssuhde. (Kekkonen 2012, 117-118).

Kasvatuskumppanuutta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Kekkonen (2012, 118) mukaan keskustelu kasvattajan ja perheen välillä on tärkeä osa kasvatuskumppanuutta ja dialogisesti toimiva kasvattaja tuo vanhemmat vastavuoroisiksi kasvatuskumppaneiksi. Vuoropuhelu vanhempien ja kasvattajien välillä on tärkeää lapsen kokemusten jakamisessa, tallentamisessa ja niiden muistelemisessa. Lapsi käyttäytyy eri tavoin kotona ja kodin ulkopuolella, jolloin on tärkeää kaikille osapuolille kuulla lapsen roolista myös muualla. Vanhemmat saavat näin käsityksen siitä minkälainen lapsi on kodin ulkopuolella ja kasvattajat voivat laajentaa ymmärrystään lapsen toimimisesta vanhempien tarinoiden kautta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25.) Tapaaminen keskustelun merkeissä on perinteinen kodin ja koulun yhteistyön muoto ja vanhemmat osallistuvat aktiivisesti van-

hempaintapaamisiin. Sen sijaan lapsen tukeminen ja rohkaisu kuten myös luokan tapahtumiin osallistuminen on vähäistä. Vanhemmat kaipaavatkin tukea lastensa ohjaukseen ja rohkaisua osallistua luokan tapahtumiin yhdessä lapsensa kanssa. (Kurtulmus 2016, 1152.)

Yhtenä kasvatuskumppanuuden muotona voidaan pitää vanhempien ohjaamista ja sitouttamista lapsensa tukemiseen kotiläksyissä (Epstein ym. 2002, 55). Kotitehtävät helpottavat vanhempien osallistumista lapsensa koulutukseen ja vanhemmat ymmärtävät paremmin mitä lapsi opiskelee sillä hetkellä koulussa. Myös lapsen koulumenestys voi kasvaa vanhempien osallistuessa kotitehtävien ohjaukseen. (Ozcinar & Ekizoglu 2013, 6-8.) Sen sijaan Wilderin (2014, 392) mukaan vanhempien osallistuminen kotiläksyjen ohjaamiseen ei vaikuta positiivisesti lapsen koulumenestykseen, vaan toisinaan sillä on jopa negatiivinen vaikutus. Syyksi Wilder arvelee joko vanhempien tietämyksen puutetta opiskeltavasta aiheesta tai ohjausmetodin epäsopivuutta. Vanhemmat pystyvät ohjaamaan lastaan paremmin ja vaikuttamaan lapsen kehitykseen vain, jos he viettävät aikaa yhdessä ja vanhemmat tietävät lapsensa vahvuudet ja heikkoudet. Yhtenä esimerkkinä kotitehtävän hyödyistä on kuitenkin Ozcinarin ja Ekizoglun (2013, 6-8) tutkimus blogista yhteistyön muotona. Sekä vanhempien että lasten teknologinen osaaminen voi kasvaa, läheisyys lisääntyä ja vanhemmat voivat oppia tuntemaan lapsensa paremmin. Toisaalta myös Ozcinar ja Ekizoglu myöntävät kotitehtävien ohjaamisen olevan ongelmallista silloin, jos vanhemmilla ei esimerkiksi riitä aika tai osaaminen. (Ozcinar & Ekizoglu 2013, 6-8.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaa usein vanhempien ja kasvattajien tiedostamaton käyttäytymismalli, jota Lipponen & Paananen (2013, 41) tarkastelevat käsikirjoituksen käsitteen avulla. Heidän mukaansa vanhemmat ja opettajat toimivat eräänlaisen kirjoittamattoman käsikirjoituksen mukaan, joka kuitenkin vaihtelee eri konteksteissa. ”Käsikirjoitus” määrittää sen kuka ohjaa toimintaa, kuka on aloitteentekijä ja kuka kuuntelija vai onko kaikilla tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua. (Lipponen & Paananen 2013, 41.) Garry Hornby (2011, 9) on puolestaan todennut, että koulun ammattilaisten tulee olla tietoisia kasvatusyhteistyön esteistä ja kehittänyt vanhempien ja koulun henkilökunnan väliselle kumppanuudelle teoreettisen mallin, joka koostuu vanhempien tarpeista ja osallistumisesta. Vanhempien tarpeilla Hornby tarkoittaa yhteydenpitoa koulun ja vanhempien välillä, erilaisien kommunikaatiokanavien käyttöä yhteydenpidossa, vanhempien ohjaamista ja vanhempien tukemista. Vanhempien osallistuminen voi puolestaan olla omien resurssien

suuntaamista lapsensa koulutukseen, lastaan koskevan tiedon jakamista, yhteistyötä opettajan kanssa ja koulun käytäntöjen muokkaamista.

Yksi vanhempien osallistamisen malli esitellään teoksessa ”School, Family, and Community Partnerships” (2002, 44-67), jossa käsitellään koulun, perheen ja ympäröivän yhteisön välistä yhteistyötä ja kumppanuutta lapsen kasvatuksessa. Teoksen mukaan kumppanuus voidaan jakaa kuuteen eri osa-alueeseen. ”Parenting activities” tarkoittaa toimintoja, joissa kasvattaja välittää perheelle ammatillista tietämystään ja vanhemmat kertovat kasvattajalle lapsestaan sekä lapsen kohdistuvista huolistaan ja tavoitteistaan. Tämä laajentaa vanhempien ymmärrystä lapsensa kasvusta ja kehityksestä, kuin myös kasvattajan ymmärrystä lapsesta ja tämän perheestä. ”Communicating activities” sisältää muun koulun liittyvän kommunikaation perheen ja koulun välillä sisältäen mm. sähköpostit ja puhelut, jotka rohkaisevat vanhempia ilmaisemaan ideoita, palautetta ja kysymyksiä opetusohjelmasta ja lapsen kehityksestä. ”Volunteering activities” on vanhempien vapaaehtoista toimimista koulun, opettajien tai oppilaiden hyväksi omia voimavarojaan hyödyntäen esimerkiksi hoitamalla koulun kirjastoa tai toimimalla mittamiehenä koulun urheilukilpailussa. ”Learning at Home activities” sisältää yhteistyön, jota opettaja ja vanhemmat tekevät, jotta vanhemmat voivat tukea lasta kotona akateemisten taitojen harjoittelussa. ”Decision Making activities” on toimintoja, jotka kehittävät ja lisäävät perheiden ja yhteisön osallisuutta koulun päätöksenteossa. Vanhemmat voivat osallistua kouluun ja sen opetusohjelmaan liittyvään päätöksentekoon esimerkiksi valitsemalla vanhempien edustajan erinäisiin kokouksiin. ”Collaborating With the Community activities” rohkaisee kouluja, perheitä ja yhteisöä yhteistyöhön. (Epstein, Sanders, Simon, Clark Salinas, Rodriguez Jansorn & Van Voorhis 2002, 44-67.)

Vanhempien ja kasvattajien välisestä kasvatuskumppanuudesta on monia hyötyjä oppilaalle, perheelle, koululle ja opettajalle. Kasvatuskumppanuus voi parantaa oppilaan koulumenestystä, lisätä perheelle annettavaa tukea ja palveluita, kehittää vanhempien osaamista, parantaa koulun ilmapiiriä sekä auttaa opettajia työssään. (Epstein 2002, 7.) Vanhempien korkeat odotukset koulutuksesta heijastuvat vanhempien asenteisiin koulua ja opettajia kohtaan ja sitä kautta myös heidän lapsensa asenteeseen koulunkäyntiä kohtaan vaikuttaen positiivisesti lapsen akateemiseen menestykseen (Wilder 2014, 392). Vanhemman osallisuus oman lapsensa kodin ulkopuolisessa kasvatuksessa on tärkeä lapsen kasvua ja kehitystä tukeva elementti (Karila 2005, 285-298). Vanhempien merkitys lasten koulumenestykselle on tärkeää erityisesti ensimmäisinä kouluvuosina (Kurtulmus 2016,

1152). Toisaalta lapset hyötyvät vanhempiensa osallisuudesta koulutuksessaan vielä toisella asteellakin (Jeynes 2007, 82), vaikka osallisuus vähenee lapsen iän myötä ollen vähäisimmillään juuri toisella asteella (Hornby 2011, 16). Wilder (2014, 392) onkin todennut kasvatuskumppanuudesta olevan hyötyä lapsen koulumenestykselle kaikilla kouluasteilla.

Joskus kasvatuskumppanuus ei suju ongelmitta. Vanhemmat saattavat olla passiivisia tai heillä saattaa olla mielenterveys- tai päihdeongelmia. Toisinaan vanhempien vaatimukset ja odotukset koulutusta ja yhteistyötä kohtaan saattavat olla ristiriidassa opettajan toiminnan kanssa. (Latvala 2012, 2.) Kasvattaja tai vanhemmat voivat ajatella ongelmien johtuvan henkilökemioiden yhteensopimattomuudesta. Kasvattajien ja vanhempien yhteistyössä esiintyviä ongelmia ei kuitenkaan voi jättää huomiotta, vaan ne tulee tulkita vuorovaikutusongelmiksi, joiden ensisijainen ratkaisuvastuu on kasvattajilla. (Kekkonen 2012, 119.) Kasvatuspsykologi Garry Hornbyn (2011, 12-17) mukaan vanhempien ja koulun henkilökunnan välisen kumppanuuden esteenä voi olla perheestä johtuvat tekijät, lapsesta johtuvat tekijät, perheen ja opettajan väliset tekijät sekä yhteiskunnalliset tekijät (Taulukko 1), joista osa – esimerkiksi lapsen oppimisvaikeudet – voi olla esteitä mutta toisaalta myös kannustimia yhteistyöhön.

Taulukko 1. Garry Hornbyn kasvatuskumppanuuden esteet

Perheestä johtuvat tekijät	Lapsesta johtuvat tekijät
<ul style="list-style-type: none"> - vanhempien uskomukset kumppanuudesta - vanhempien käsitykset opettajan tarkoituksiperistä - elämäntilanne - sosiaalinen luokka, etnisyys ja sukupuoli 	<ul style="list-style-type: none"> - ikä - oppimisvaikeudet - lahjakkuus - käytösongelmat
Perheen ja opettajan väliset tekijät	Yhteiskunnalliset tekijät
<ul style="list-style-type: none"> - eroavaisuudet päämäärissä - erilaiset asenteet - erilainen tapa kommunikoida 	<ul style="list-style-type: none"> - historia ja väestö - politiikka - talous

3 SIIRTYMÄ ESIOPETUKSESTA PERUSOPETUKSEEN

3.1 Koulupolku Suomessa

Lapsi aloittaa usein kodin ulkopuolisen kasvatuspolkunsa varhaiskasvatuksen piiristä (Rutanen & Karila 2013, 17). Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoi-dossa tai muuna varhaiskasvatuksen muotona esimerkiksi kerhoissa. Varhaiskasvatusta säätelee varhaiskasvatuslaki, asetus lasten päivähoidosta, valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista sekä varhaiskasvatussuunnitelman pe-rusteet. Opetushallituksen laatiman valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pe-rusteiden pohjalta laaditaan kunnalliset ja yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Yksiköissä jokaiselle lapselle tehdään oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunni-telma. (Opetushallitus 2015a.)

Koulun aloituksen lähestyminen tuodaan lapselle esille muuttuvilla toiminnoilla ja ym-päristöillä. Lapsen kohdistuu uusia odotuksia ja heidän asemansa muuttuu. Monilla paikkakunnilla esiopetusryhmä on siirretty toimimaan koulun tiloihin. (Rutanen & Karila 2013, 21-22.) Vuodesta 2015 lähtien lapsen on ollut osallistuttava esiopetukseen oppivel-vollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Esiopetusta voivat antaa myös lapsen omat vanhemmat, kunhan esiopetuksen tavoitteet täyttyvät. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a.) Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa ja esiopetusta ohjaa valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, jonka pohjalta tehdään paikalliset esiopetuk-sen opetussuunnitelmat. Esiopetus on lapsille maksutonta ja sen tavoitteena on yhdessä kotien kanssa edistää lapsen itsetuntoa, kehitystä, oppimisen taitoja ja sosiaalisia taitoja. (Opetushallitus 2015b.)

Esiopetuksesta lapsi siirtyy maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuksesta säädetään perusopetuslaissa, perusopetusasetuksessa, valtioneuvoston asetuksessa perusopetus-laissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta, asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sekä laissa ja asetuksessa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. (Opetushallitus 2015c) Opetushallitus antaa koulutuksen järjestäjää velvoittavat perusteet, jotka määrittävät koulun opetussuunnitel-man ydinsisällön ja tavoitteet. Perusteiden tavoitteena on varmistaa koulutuksen tasa-ar-voisuus koulusta riippumatta. (Opetushallitus 2015d.)

3.2 Siirtymät koulupolulla

Lapsen siirtymistä kasvatusinstituutiosta toiseen kutsutaan siirtymäksi. Lapsi kokee kodin ulkopuolisessa kasvatuksessa useita siirtymiä, joista osa on formaaleja, kuten siirtyminen päiväkodista kouluun, ja osa informaaleja, kuten työntekijöiden vaihtuminen (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 5-7). Koulun aloitus on lapsen elämän yksi tärkeimmistä siirtymistä, jossa Karikoski (2008, 89) on todennut lapsen kasvuympäristön, toimintakulttuurin ja roolin muuttuvan. Esiopetuksen eheyttävä kokonaisvaltainen oppiminen muuttuu koulun eheyttämisyrittämisistä huolimatta tiedonala- ja oppiainelähtöiseksi oppimiseksi. Kulttuurinen ero näkyy myös kielenkäytössä: esiopetuksessa lapsesta käytetään nimitystä ”lapsi”, mutta koululaiseksi siirtyessään lapsesta tulee ”oppilas”. (Lipponen & Paananen 2013, 40.)

Siirtymä esikoulusta kouluun on merkittävä vaihe lapsen elämässä ja vaatii onnistuakseen huolellista suunnittelua. Siirtymien tulisi muodostaa johdonmukainen jatkumo lapsen oppimiselle ja kehitykselle (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 5-7). Lapsi sopeutuu kouluun paremmin silloin, kun esikoulun ja koulun välinen kasvuympäristön kulttuurin muutos ei ole suuri ja vuorovaikutussuhteet pysyvät samankaltaisina (Karikoski 2008, 148). Päiväkodin ja esikoulun tulisi valmistaa lasta koulunkäyntiin kehittämällä lapsen ymmärrystä siitä, miten koulussa opitaan esimerkiksi esikouluvuoden kouluvierailujen avulla. Siirtymäprosessiin vaikuttaa myönteisesti myös aktiviteetit, jotka tukevat oppimista siirtymän aikana. Tutut rutiinit, sääntöjen opettaminen ja sosio-emotionaalista hyvinvointia tukeva ympäristö auttavat lasta oppimaan, tulemaan toimeen muiden kanssa ja sopeutumaan koulunkäyntiin. Lapsen sopeutumista helpottaa myös ystävyysuhteet, jotka jatkuvat esikoulusta kouluun. (Fabian & Dunlop 2006, 13-15.)

Siirtymät ovat lapselle haasteellisia ja huonosti onnistuessaan aiheuttavat ongelmia. Kouluun siirtyminen tuo lapsen elämään uusia haasteita, kuten uuden roolin ja opiskelun (Soini ym. 2013, 5). Lapsen rooli muuttuu esikoululaisesta koululaiseksi ja lähiympäristö eli mikrosysteemi esikoulusta kouluun, muokaten samalla lapsen asemaa. Lapsen mesosysteemi muodostuu lähiympäristön toimijoiden vuorovaikutuksesta keskenään. Lapsen lähiyhteisöjen välinen vuorovaikutus muokkaa niin lasta kuin ympäristöä ja kuuluminen useampaan mesosysteemiin edistää lapsen sosiaalista kasvua. (Bronfenbrenner 1979, 21-26.) Haasteet tukevat lapsen kasvua ja kehitystä ja auttavat itsenäistymään. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyötä rakentamalla ja vahvistamalla voidaan tukea lapsen

kuulumisen tunnetta ja auttaa perhettä tukemaan lapsen itsenäistymispyrkimyksiä. Esimerkiksi toimivat ystävyysuhteet helpottavat uuteen kouluympäristöön kiinnittymistä. Lapsen elämässä toimivien kasvattajien ja vanhempien tulisi tunnistaa siirtymien tuottamat haasteet ja tukea lapsen kiinnittymistä uuteen oppimisympäristöön, jotta siirtymästä muodostuisi lapsen kasvun ja kehityksen kannalta onnistunut. (Soini ym. 2013, 5-8.) Eri-tyislapset muodostavat kouluun siirtyessään ryhmän, joka tarvitsee erityistä huomiota ja toimivan siirtymästrategian, jossa huomioidaan niin vanhempien kuin ammattilaisten näkemykset (Piippo-Näätänen, Uusiautti ja Määttä 2012, 295). Ongelmat kouluun siirtymässä voivat aiheuttaa ongelmia sopeutumisessa, hyvinvoinnissa ja koulumenestyksessä myös myöhemmin kouluvuosina (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 6).

Siirtymävaiheet muodostavat tärkeän vaiheen myös kodin ja kasvattajien välisen yhteistyön rakentumiselle ja kehittymiselle. Kasvattajien ja vanhempien tulisi tehdä yhteistyötä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 5-7). Koti, esiopetus ja koulu eroavat toisistaan niin sääntöjen, toiminnan, työnjaon kuin yhteistyötapojensa perusteella (Lipponen & Paananen 2013, 40). Esiopetuksen tehtävänä on jatkaa varhaiskasvatuksessa alkanutta kasvatuskumppanuutta ja valmistaa vanhempia ja lasta koulun alkamiseen. Pohja koulussa tapahtuvalle kodin ja koulun yhteistyölle luodaan jo esiopetuksessa. (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 16-17.) Lapsen koulun alun lähestyessä vanhempien yhteistyöverkosto kasvaa, kun esikoulun kasvattajien rinnalle tulee koulun opettajat ja muu henkilökunta. Yhteistyö on erilaista ja vaatii kaikilta osapuolilta opettelua. (Lipponen & Paananen 2013, 39-40.) Vanhemmat eivät enää ole päivittäin tekemisissä kasvatushenkilöstön kanssa kuten päiväkodissa, vaan viestit kulkevat enemmän lapsen välityksellä. Yhteistyön jatkumossa tulisi ottaa huomioon vanhempien kokemukset edellisen vaiheen yhteistyöstä, sillä ne vaikuttavat yhteistyön onnistumiseen myös jatkossa. (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 17.)

Lapset tulevat kouluun erilaisista lähtökohdista ja perheiden erilaisuus on hyvä ottaa huomioon kasvatuskumppanuutta rakennettaessa. Jokaisella perheellä on oma kulttuurinen taustansa, omat uskomukset, vakaumukset, käytännöt ja odotukset, jotka vaikuttavat siihen, kuinka onnistunut lapsen siirtymä kouluun ja uuteen ympäristöön tulee olemaan (Brooker 2008, 56). Parhaimmillaan kodin ja koulun välinen yhteistyö rakentuu kasvatuskumppanuudeksi, jossa kodilla ja koululla on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa omat tärkeät tehtävänsä (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007,

3-4). Kasvatuskumppanuus vanhempien ja opettajan välillä luo perustan siirtymälle esikoulusta kouluun (Karikoski 2008, 150). Vanhemmat osallistuvat lapsensa koulunkäynnin tukemiseen paremmin ensimmäisen kouluvuoden aikana silloin, kun siirtymässä huomioidaan ja sitoutetaan myös vanhemmat (Giallo, Treyvaud, Matthews & Kienhuis 2010,13). Opettaja kasvattaa, ohjaa ja sopeuttaa lasta koulunkäyntiin yhdessä vanhempien kanssa ja käytännön kasvatustoiminnassa opettaja huomioi vanhempien asiantunteumuksen omasta lapsestaan. Lapsi sopeutuu oppilaan rooliin vähitellen ensimmäisen kouluvuoden aikana ja siirtymävaihe muodostaa pedagogisen jatkumon esikoulun kanssa. (Karikoski 2008, 150.)

Tehokas siirtymä tähtää lapsen hyvään sopeutumiseen uuteen ympäristöön ja siirtymässä ovat aktiivisesti mukana lapsi ja hänen perheensä, opettajat, esikoulu ja koulu. Vanhemmat tarvitsevat paljon tietoa lapsensa koulun aloituksesta ja vanhempien ymmärrys koulunkäynnistä lisää niin vanhempien kuin lapsen varmuutta. Liiallinen tiedottaminen tai liian vaikea terminologia toisaalta saattaa vieraannuttaa vanhempia yhteistyöstä, kun taas riittämätön tiedottaminen tai väärinkäsitykset ahdistavat vanhempia ja vaikeuttavat lapsen sopeutumista. (Fabian & Dunlop 2006, 13-15.) Piippo-Näätänen, Uusiautti ja Määttä (2012, 299-301) ovat tutkineet vanhempien käsityksiä lastensa siirtymisestä kouluun. Vaikka tutkimustulokset olivat erityislasten vanhemmista, on samoja ajatuksia myös ns. tavallisten lasten vanhemmilla. Lasten kouluun siirtymistä tuki tuttujen ammattihenkilöiden yhteistyön jatkuminen kouluun, tulevaan opettajaan ja oppimisympäristöön tutustuminen, hyvä yhteistyö ja vuorovaikutus sekä avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, tiedon jakaminen lapsesta, vanhempien osallistuminen tuen suunnitteluun, vanhempien tukeminen ja tiedon antaminen siitä, miten vanhemmat voivat edistää lapsensa kehitystä, avustajan avustaminen vain tarvittaessa sekä lapsen kanssa työskentelevien henkilöiden tutustuminen lapseen ja hänen tapaansa kommunikoida. Vanhempia huolestutti erityisesti se, miten heidän lapsensa sopeutuisi lapsiryhmään. (Piippo-Näätänen ym. 2012, 299-301.)

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Koulun aloittaminen on niin lapselle kuin myös hänen perheelleen iso muutos. Varhaiskasvatuksesta esikouluun jatkunut kasvatuskumppanuus katkeaa lapsen siirtyessä kou-

luun. Esikoulun toimivat käytännöt eivät enää jatku koulun puolelle, vaan kasvatuskumppanuuden rakentaminen alkaa alusta. Päivittäisen vuorovaikutuksen sijaan vanhemmat ja opettaja tapaavat yleensä pari kertaa vuodessa ja viestivät pääasiassa sähköisesti tai lapsen välityksellä. (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 17). Kasvatuskumppanuus vanhempien ja opettajan välillä luo kuitenkin perustan siirtymälle esikoulusta kouluun (Karikoski 2008, 150), joten yhteistyön muotojen kehittäminen olisi tärkeää aloittaa jo esiopetusvuonna. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kasvatuskumppanuuden yhtäläisyyksiä ja eroja sekä miten kasvatuskumppanuus huomioidaan siirtymässä esiopetuksesta perusopetukseen esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa sekä Turun vastaavissa paikallisissa suunnitelmissa. Oletuksena on, että kasvatuskumppanuus muuttuu lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Tällä tutkimuksella tarkastellaan muodostavatko opetussuunnitelmat selkeän jatkumon kasvatuskumppanuuden osalta seuraavaksi esiteltyjen kysymysten avulla.

4.1 Miten kasvatuskumppanuutta kuvataan opetussuunnitelmissa?

Vanhemman osallistuminen myös kodin ulkopuoliseen kasvatukseen on tärkeää lapsen kasvuun ja kehitykselle (Karila 2005, 285-298). Oppilas menestyy koulussa paremmin, kun kasvatusta ja opetusta tehdään kasvatuskumppanuutta noudattaen (Epstein 2002, 7). Sanamuotoa kasvatuskumppanuus käytetään pääasiassa varhaiskasvatuksessa, mutta myös koulussa tehtävän yhteistyön voidaan ajatella olevan kasvatuskumppanuutta (OPH ja Suomen Vanhempainliitto 2007, johdanto). Miten kasvatuskumppanuus ilmenee opetussuunnitelmissa? Sitä selvitetään ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla.

4.2 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja kasvatuskumppanuudessa on verrattaessa esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmia?

Lapsen siirtyessä kouluun muuttuvat esikoulun kasvattajat koulun opettajiin. Yhteistyö kodin ja esikoulun välillä on erilaista kuin kodin ja koulun välillä vaatien niin perheiltä kuin opettajilta uuden opettelua. (Lipponen & Paananen 2013, 39-40.) Eroaako kasvatuskumppanuus myös opetussuunnitelmatasolla? Toisella tutkimuskysymyksellä selvitetään kasvatuskumppanuuden yhtäläisyyksiä ja eroja opetussuunnitelmissa.

4.3 Miten lapsen huoltajat siirtymävaiheissa huomioidaan?

Tehokkaan siirtymän tavoitteena on saada lapsi sopeutumaan kouluympäristöön. Siirtymän onnistuneessa toteutuksessa tarvitaan aktiivista työpanosta lapselta ja hänen perheeltään, opettajilta, esikoululta ja koululta. Vanhempien varmuus lisääntyy heidän saadessaan tarvitsemaansa tietoa lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista. (Fabian & Dunlop 2006, 13-15.) Kun siirtymässä huomioidaan myös vanhemmat, osallistuvat he aktiivisemmin oman lapsensa koulunkäynnin tukemiseen ja ohjaamiseen yhteistyössä opettajan kanssa (Giallo, Treyvaud, Matthews & Kienhuis 2010, 13). Opettaja huomioi vanhempien asiantuntemuksen omasta lapsestaan koulun kasvatustyössä ja siirtymävaihe muodostaa jatkumon esikoulun kanssa (Karikoski 2008, 150). Kolmannella tutkimuskysymyksellä etsitään vastausta siihen, otetaanko opetussuunnitelmissa huomioon myös lapsen vanhemmat lapsen siirtyessä kouluun.

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Tutkimusaineiston esittely

Tutkimuksessa tarkasteltiin esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita vuodelta 2014 sekä niiden pohjalta tehtyjä Turun paikallisia opetussuunnitelmia. Perusteissa käsiteltiin kasvatuskumppanuutta ja koulun ja kodin välistä yhteistyötä laajasti, mutta tarkempaa yhteistyön määrittelyä jätettiin alueellisille opetussuunnitelmille. Tästä syystä tutkimukseen sisällytettiin Turun alueen opetussuunnitelmat, jotta saatiin kattavampi kuva esiopetuksen ja perusopetuksen kasvatuskumppanuuden yhteneväisyyksistä ja eroista. Tutkimuksessa käytettiin sähköisessä muodossa olevia opetussuunnitelmia.

Työssä ei käsitellä siirtymää toiselta kolmannelle luokalle tai myöhempiä nivelvaiheita, vaan keskitytään esikoulun ja perusopetuksen väliseen nivelvaiheeseen. Tästä syystä perusopetussuunnitelman perusteissa sivulta 154 alkavia myöhempien luokkien tekstejä ei ole sisällytetty tutkimukseen. Myös tekstit, joissa selkeästi käsiteltiin yhteistyötä vanhempien kanssa isommilla luokkatasoilla, on jätetty pois tutkimuksesta. Kasvatuskumppanuutta on kuvattu myös lukuisissa muissa asiakirjoissa, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan opetussuunnitelmien antiin kasvatuskumppanuuden toteuttamiselle.

5.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Opetussuunnitelmia tutkittiin käyttäen sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä. Sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105) eriteltiin tekstistä kasvatuskumppanuuteen liittyvä aineisto, josta muodostettiin ensin luokkia ja sitten teemoja. Aineistoa myös kvantifioitiin sisällönerittelyn (Tuomi & Sarajärvi 2009) avulla. Opetussuunnitelmat luettiin läpi pitäen mielessä kasvatuskumppanuus ja miten opetussuunnitelmatekstit ohjaavat kasvatuskumppanuuteen. Aineisto oli melko laaja ja käsiteltäviä virkkeitä tai tekstikokonaisuuksia tuli esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista (jatkossa käytetään lyhennettä EOPS) 86, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista (jatkossa käytetään lyhennettä POPS) 132, Turun esiopetuksen opetussuunnitelmasta (jatkossa käytetään lyhennystä TEOPS) 41 ja Turun perusopetuksen opetussuunnitelmasta (jatkossa käytetään lyhennettä TPOPS) 41.

Ennen varsinaista analyysivaihetta aineisto luettiin kertaalleen läpi. Tässä vaiheessa selvisi, että aineistoa tulee ottaa tutkimukseen lisää, koska opetussuunnitelmien perusteissa oli paljon viittauksia paikallisiin opetussuunnitelmiin kasvatuskumppanuuden yhteydessä. Aineistoon tutustumisen jälkeen valittiin tutkimukseen soveltuva ja tutkimuskykyisiä tukeva analysointimenetelmä. Analysointimenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi, jolloin tulee määritellä analyysiyksikkö (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Annevirta ja Salminen (2014, 340) ovat omassa tutkimuksessaan päätyneet käyttämään analysointiyksikkönä virkettä, koska POPS-asiakirjan määräävän luonteen vuoksi jokaista virkettä on pidettävä merkityksellisenä. Tässä tutkimuksessa analysointiyksikkö ei kuitenkaan aina ole yksiselitteisesti yksi virke, koska monesti asiaa johdateltiin useassa virkkeessä ja virke yksinään ei olisi tuonut esiin asiasisältöä, vaan yhden virkkeen irrottaminen olisi hankaloittanut tai tehnyt mahdottomaksi asian ymmärtämisen.

Sisällönanalyysillä tutkittiin opetussuunnitelmista kaikki virkkeet, jotka liittyivät vanhempiin, huoltajiin, koteihin tai perheeseen. Tekstit siirrettiin taulukkoon, josta alkupe räisiä ilmauksia alettiin tutkia ja pohtia mitä yhdistäviä tekijöitä näillä keskenään on. Luokat muodostuivat aineiston perusteella siten, että aina kun jokin ilmaisu ei sopinut jo ennestään luotuun luokkaan, muodostettiin uusi luokka. Alkuperäisistä ilmauksista muodostui 47 luokkaa (ks. Tulos-osiossa taulukko 3). Luokat eivät olleet toisiaan poissulkevia eli jokin analyysiyksikkö saattoi sijoittua kahden tai useamman luokan alle.

Luokista muodostettiin teemoja (ks. Tulos-osiossa taulukko 3). Teemoittamisessa etsittiin tekstin ydinsisältö ja pyrittiin löytämään keskeiset merkitykset (Moilanen & Rähä 2010, 55). Aineistoa ryhmiteltiin samankaltaisuuden perusteella. Tässä tutkimuksessa aineistosta esiin nousseita teemoja olivat asenteet, huoltajan tukeminen, oikeudet, siirtymä, tuki, velvoitteet, yhteistyön määrittely ja yhteistyötavat. Esimerkiksi teemaan oikeudet sijoitettiin kaikki virkkeet luokista huoltajan hakemus, huoltajan oikeus, huoltajan päätös ja huoltajan suostumus. Virke: ”Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä.” ryhmiteltiin luokkiin lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajien kanssa sekä palautteen antaminen huoltajalle. Luokkaan lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajan kanssa luokitui esimerkiksi myös virke: ”Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea” sekä ”Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa”. Kun kaikki virkkeet tai asiakokonaisuudet oli sijoitettu tietyn luokan ja teeman alle, alettiin tarkastella syntyneitä luokkia ja teemoja sekä miten nämä vastaavat tutkimuskysymyksiin. Taulukossa 2 on esitetty esimerkki alkuperäisten ilmausten luokittelusta ja teemoittamisesta.

Taulukko 2. Esimerkki alkuperäisten ilmausten luokittelusta ja teemoittamisesta

ALKUPERÄINEN ILMAUS	LUOKKA	TEEMA
Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä.	Kuuleminen Keskustelu	Yhteistyötavat Yhteistyötavat
Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan.	Huoltajan velvoite	Velvoitteet
Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä.	Tiedottaminen	Yhteistyötavat

(Tehostettu) Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta.	Kolmiportainen tuki Palautteen antaminen huoltajalle Kuuleminen	Tuki Yhteistyötavat Yhteistyötavat
Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta.	Keskustelu Luottamus	Yhteistyötavat Asenteet
Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin.	Yhteistyötapojen kehittäminen Siirtymä	Yhteistyötavat Siirtymä

Opetussuunnitelmista muodostettuja luokkia tarkasteltiin sisällön lisäksi sen osalta, kuinka paljon asiatasolla aineistosta nousi mihinkin luokkaan. Aineistoa luokitellessa merkattiin ylös, kuinka monta kertaa luokka esiintyi kussakin opetussuunnitelmassa eli eriteltiin sisältöä määrällisesti. Täten saatiin viitteitä siitä, mitä asioita käsitellään opetussuunnitelmateksteissä enemmän ja mitä vähemmän. Sisällönerottelu myös helpotti esiopetussuunnitelmien ja perusopetussuunnitelmien vertaamista, kun erittelyn avulla pystyi esimerkiksi katsomaan mitä aiheita ei toisessa opetussuunnitelmassa ollut käsitelty lähes lainkaan tai oliko aihetta käsitelty suunnilleen yhtä paljon. Sisällönerittelyn kautta valittiin suurimmat teemat, joita tarkasteltiin syvemmin. Teemoitettu aineisto järjestettiin tutkimuskysymyksiin vastaaviksi kokonaisuuksiksi. Tutkimuskysymyksiin vastattiin aineistolähtöisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107-109) aineistosta esiin nousseita teemoja analysoimalla ja vertaamalla.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuskriteerit ovat siirrettävyys, totuudellisuus, vahvistettavuus ja uskottavuus (Tynjälä 1991). Tämän tutkimuksen tekijänä toimi vain yksi henkilö. Tutkimuksen totuudellisuus paranee, jos useampi silmäpari käy aineiston läpi. Tutkimusaineisto käytiin tästä syystä läpi kahdesti, jotta varmistuttiin siitä, että samat tulokset tehtäisiin uudestaan. Joitakin kohtia luokiteltiin toisella lukukerralla myös toisiin luokkiin, mutta suurin osa aineiston analyysistä perustuu ensimmäisellä analyysikerralla tehtyyn luokitteluun. Tutkimustulosten tulkinnassa ja pohdinnassa on käytetty hyväksi tutkimuskirjallisuutta ja tätä kautta pyritty lisäämään tutkimuksen vahvistettavuutta. Tutkimuksen

luotettavuutta on lisätty myös esimerkeillä luokittelusta ja teemoittamisesta sekä otteilla opetussuunnitelmien teksteistä, jolloin tutkimuksen siirrettävyys paranee. Näkökulma pidettiin objektiivisena ja ennako-odotukset selostettiin tutkimuksen alussa. Tämä lisää tutkimuksen uskottavuutta.

EOPS (69 sivua) on suppeampi kuin OPS (472 sivua). Tutkimusta tehdessä pohdittiin, pitäisikö tämä ottaa myös tutkimuksessa huomioon. Onko sillä merkitystä, että suppeammassa opetussuunnitelmassa on käsitelty yhtä laajasti jotakin asiaa kuin pidemmässä opetussuunnitelmassa? Voisi ajatella, että suhteessa tätä asiaa on silloin pidetty tärkeämpänä suppeammassa esiopetussuunnitelmassa kuin laajemmassa perusopetussuunnitelmassa. Tässä tutkimuksessa päädyttiin kuitenkin vertailemaan asiasisältöjä suoraan eikä suhteutettuna, koska opetussuunnitelmien pituus ei ole kasvatuskumppanuuden näkökulmasta merkittävä tekijä, vaan se miten asiaa on käsitelty.

6 TULOKSET

Tutkimuksessa selvitettiin opetussuunnitelmissa kuvattua yhteistyötä kasvattajien ja huoltajien välillä. Kasvatuskumppanuutta sanana ei löytynyt opetussuunnitelmista, mutta opetussuunnitelmista nousi esiin kasvatuskumppanuuteen liittyviä asioita, jotka luokiteltiin 47 eri luokkaan. Tutkimusyksikkönä oli pääasiassa yksi virke, mutta välillä myös useammat virkkeet, jos asiasisältö oli jaettu useampaan virkkeeseen. Osa virkkeistä tai sitä suuremmista asiasisällöistä saattoi kuulua useampaan luokkaan. Nämä 47 luokkaa teemoitettiin kahdeksaan eri teemaan. Esiin nousseet teemat olivat asenteet, huoltajan tukeminen, oikeudet, siirtymä, tuki, velvoitteet, yhteistyön määrittely ja yhteistyötavat (ks. Taulukko 2.). Tutkimuksen tulokset esitetään vastauksina tutkimuskysymyksiin. Kappaleessa 6.1 käsitellään kaikkia muita teemoja paitsi siirtymää, jota käsitellään kappaleessa 6.3. Kappaleessa 6.2 esitellään opetussuunnitelmien yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuuden osalta.

Taulukko 3. Aineistosta muodostetut teemat ja niihin kuuluvat luokat

Teema	Luokat
Asenteet	kunnioitus, luottamus
Huoltajan tukeminen	huoltajan kannustaminen, huoltajan ohjaaminen, huoltajan osallisuuden vahvistaminen, huoltajan tukeminen
Oikeudet	huoltajan hakemus, huoltajan oikeus, huoltajan päätös, huoltajan suostumus
Siirtymä	dokumenttien siirto, siirtymä
Tuki	kolmiportainen tuki
Velvoitteet	henkilöstön velvoite, huoltajan vastuu, huoltajan velvoite, kaikkien osapuolten velvoite, opetuksen järjestäjän vastuu tai velvoite
Yhteistyön määrittely	yhteistyön edellytykset, yhteistyön merkitys
Yhteistyötavat	kyselyt, eri viestintävälineet, huoltajan palaute, huoltajan tietämyksen hyödyntäminen, juhlat ja tapahtumat, keskustelu, kuuleminen, lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajan kanssa, myönteinen viestintä, omakielinen opettaja, palautteen antaminen huoltajalle, sopiminen, tiedottaminen, tulkki, tutustuminen, yhteistyö, yhteistyö arvioinnissa, yhteistyö opetuksessa, yhteistyö suunnittelussa, yhteistyön suunnittelu, yhteistyön monimuotoisuus, yhteistyötapojen kehittäminen, vanhempainfoorumi, vanhempainilta, vanhempaintapaamiset, vertaistuki

6.1 Kasvatuskumppanuus esiopetussuunnitelmissa

Tässä kappaleessa tarkastellaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (EOPS) ja Turun esiopetussuunnitelmaa (TEOPS). Taulukossa 4 on esitetty aineistosta nousseet teemat ja kuinka monta mainintaa kustakin opetussuunnitelmasta tulee teemoihin. Suurin teema sekä EOPS:ssa että TEOPS:ssa on yhteistyötavat. Muut suurimmat teemat EOPS:ssa ovat tuki, velvoitteet ja siirtymä. TEOPS:ssa muut suurimmat teemat ovat siirtymä ja tuki.

Taulukko 4. Kasvatuskumppanuuden luokista johdetut teemat

TEEMAT	EOPS	TEOPS	POPS	TPOPS	yht. eops	yht. pops
ASENTEET	8	4	8	0	12	8
HUOLTAJAN TU- KEMINEN	5	5	9	1	10	11
OIKEUDET	9	3	21	1	12	22
SIIRTYMÄ	11	9	5	8	20	13
TUKI	14	7	18	13	21	31
VELVOITTEET	12	3	11	3	15	14
YHTEISTYÖN MÄÄRITTELY	5	3	14	0	8	14
YHTEISTYÖN TARKEMPI MÄÄRITTELY SIIRRETÄÄN JONKIN TOISEN DOKUMENTIN TEHTÄVÄKSI	2	3	9	5	5	14
YHTEISTYÖTA- VAT	65	52	99	51	117	150
yhteensä	131	89	194	86	220	277

6.1.1 Yhteistyön määrittely

EOPS sisältää tekstiä, jossa määritellään kodin ja esikoulun välisen yhteistyön merkitystä. EOPS:n mukaan huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on merkitystä niin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissa. Huoltajien ja kasvattajien välinen yhteistyö turvaa lapsen hyvinvointia ja oppimisen jatkumoa, lisää tietämystä oppilashuollosta, helpottaa oppilashuollon palveluihin hakeutumista, selventää lapsen tuen tarpeita sekä edistää kolmiportaisen tuen onnistumista.

”Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia” (EOPS 2014).

TEOPS:n mukaan yhteistyö kodin ja esikoulun välillä on tärkeää erityisesti silloin, kun lapsen esiopetus toteutetaan vuorohoidossa. Yhteistyötä perheen ja esikoulun välillä tarvitaan, jotta voidaan tukea lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kehitystä.

”Vuorohoidon esiopetusta määrittelevät pitkälti lapsen ja perheen vuorokausi- ja viikkorytmi. Tämän vuoksi tai tästä syystä yhteistyö vanhempien / huoltajien kautta on erityisen tärkeää” (TEOPS 2016).

6.1.2 Asenteet

EOPS:ssa yhteistyön lähtökohtana ovat myönteiset asenteet niin kasvattajien kuin huoltajien taholta. Perheillä on erilaisia näkemyksiä kasvatuksesta, yksilöllisiä tarpeita, arvoja, uskontoja, perinteitä ja toimintamalleja, jotka otetaan huomioon yhteistyössä ja opetuksessa suhtautuen avoimesti ja kunnioittavasti jokaiseen perheeseen. Yhteistyössä huomioidaan myös huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Huoltajien ja kasvattajan välillä vallitsee tasa-arvo, luottamus ja keskinäinen kunnioitus. Luottamuksellinen suhde kasvattajan ja huoltajien välillä pyritään säilyttämään kääntymällä aina ensisijaisesti huoltajien puoleen luovutettaessa tietoja kolmannelle osapuolelle.

”Esiopetuksenhenkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatukseen näkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta” (EOPS 2014).

TEOPS:ssa yhteistyön lähtökohtana on kunnioittava suhtautuminen perheen kulttuuria, näkemyksiä, arvoja ja perinteitä kohtaan. Yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään tiiviisti ja luottamuksellisesti. Niin lapsia kuin heidän huoltajiaan kohdellaan tasa-arvoisesti.

”Tasa-arvotyöskentely koskee läpäisevästi kaikkia varhaiskasvatuksen alueita: lasten kohtelua, lasten huoltajia, ympäristöä, materiaaleja ja esimerkiksi rajojen asettamista. Lapsille tulisi taata samanlaiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet sukupuolesta riippumatta” (TEOPS 2016).

6.1.3 Oikeudet

EOPS:ssa oikeudet jakaantuvat huoltajien oikeuteen saada tietoa sekä oikeuteen evätä tai antaa suostumus tietyissä lastaan koskevissa asioissa. Tiedonsaantioikeus koskee esiopetukseen liittyviä kuljetuksia, oppilashuoltoa ja muita varhaiskasvatuspalveluita. Huoltajan suostumus taas tarvitaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon aloittamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmia, kuntoutussuunnitelmia ja muita esiopetusta tukevia suunnitelmia saa käyttää lapselle tehtävien arvioiden tai suunnitelmien laatimisessa vain huoltajan luvalla. Myös oppilashuoltoa varten koottavan oppilashuoltoryhmän sekä lapsen tueksi koottavan asiantuntijaryhmän kokoonpano ja asian käsittely ryhmässä edellyttää huoltajan suostumusta. Sen sijaan oppilashuoltoryhmällä on oikeus ilman huoltajien lupaa vaihtaa keskenään salassa pidettävää tietoa, joka on välttämätöntä oppilashuollon toteuttamiseksi. Huoltajan suostumusta ei myöskään tarvita käsiteltäessä tehostetun tuen aloittamista, järjestämistä tai päättämistä. Opetussuunnitelman mukaan luottamuksen turvaaminen on kuitenkin tärkeää ja siksi aina ensisijaisesti on parasta kääntyä huoltajien puoleen.

”Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista” (EOPS 2014).

”Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta” (EOPS 2014).

TEOPS:ssa huoltajien oikeuksia ei käsitellä paljon. Suunnitelmassa mainitaan, että huoltajien suostumus tarvitaan, mikäli lapselle annetaan yksilökohtaista oppilashuoltoa tai halutaan hyödyntää lapselle tehtyjä kuntoutus- tai muita suunnitelmia. Huoltajan luvalla voidaan hyödyntää oppimissuunnitelman kopiota lapselle tehtävässä laajennetussa terveystarkastuksessa hänen siirtyessään kouluun.

”Mikäli lapsen tuen tarve edellyttää myös yksilökohtaista oppilashuoltoa, tarvitaan siihen huoltajien suostumus” (TEOPS 2016).

6.1.4 Velvoitteet

Velvoitteet jakaantuvat EOPS:ssa opetuksen järjestäjän, opetuksesta vastaavan henkilökunnan ja huoltajan velvoitteisiin. Opetuksen järjestäjän vastuulla on päättää huoltajien ja esiopetuksen yhteistyöstä kansallisten perusteiden pohjalta sekä tiedottaa huoltajia vuosisuunnitelman keskeisistä asioista. Opetuksen järjestäjä huolehtii myös yhteistyön kehittämisestä. Kasvattajat sen sijaan ovat vastuussa yhteistyön aloitteellisuudesta ja henkilökohtaisesta vuorovaikutuksesta. Heidän tulee olla tietoisia niistä säädöksistä, jotka käsittelevät yhteistyötä huoltajan kanssa lapsen saadessa tukea. Kasvattajat myös huolehtivat lapsen tukeen liittyvien suunnitelmien teosta mahdollisuuksien mukaan yhdessä huoltajan kanssa. Kasvattaja ja huoltaja vastaavat yhteistyössä siitä, että lapsen opetus, ohjaus ja tuki vastaavat hänen tarpeitaan. Huoltajan vastuulla on huolehtia, että hänen lapsensa osallistuu esiopetukseen tai saavuttaa esiopetuksen tavoitteet muilla keinoin. Mikäli lapsi on ilmoitettu esikouluun, huoltaja huolehtii yhdessä esiopetushenkilöstön kanssa siitä, että hänen lapsensa osallistuu säännöllisesti kaikkeen esiopetustoimintaan.

”Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen” (EOPS 2014).

TEOPS:ssa todetaan, että huoltajien on huolehdittava siitä, että lapsi saavuttaa esiopetuksen tavoitteet joko ilmoittamalla lapsi esiopetukseen tai muilla keinoin. Mikäli lapsen esiopetus toteutetaan vuorohoidossa, vaaditaan perheiltä sitoutumista, jotta lapselle saadaan taattua säännöllistä vertaistoimintaa. Lastentarhanopettajan on oltava tietoinen lapselle asetetuista lapsikohtaisista ja esiopetuksen yleisistä tavoitteista ja tämä edellyttää yhteistyötä huoltajien kanssa.

”Esiopetus on velvoittavaa, eli huoltajan velvollisuutena on ilmoittaa lapsi esiopetukseen” (2016).

6.1.5 Huoltajan tukeminen

EOPS:ssa kehoitetaan tukemaan huoltajien osallisuutta ja kuulemaan heidän mielipiteitään. Kasvattajien tulee kannustaa huoltajia tukemaan omaa lastaan saavuttamaan asetetut tavoitteet. Mikäli lapsi tarvitsee tukitoimia tavoitteidensa saavuttamiseen, ei tuen tarpeen

arviointiin, suunnitteluun tai toteuttamiseen tarvita vanhempien suostumusta. Kasvattajien tulee kuitenkin pyrkiä toimimaan yhteisymmärryksessä perheen kanssa. Kasvattajat myös ohjaavat perhettä käyttämään apuvälineitä, joita lapsi tarvitsee esikoulussa.

”Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa” (EOPS 2014).

TEOPS:n mukaan huoltajien osallisuudesta esiopetuksesta kerrotaan ennen esiopetuksen alkua järjestettävässä vanhempainillassa. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa esiopetusryhmän toimintaan. Huoltajien osallisuutta tuetaan järjestämällä tapahtumia ja toimintaa, jossa voidaan toimia vuorovaikuttaisesti. Terveystiedon kanssa tehdään yhteistyötä, joka osaltaan tukee huoltajien osallisuutta. Oppilashuoltokokouksessa puodaan muiden asioiden ohella huoltajien osallisuuden vahvistamista ja sinne kutsutaan mahdollisuuksien mukaan myös huoltajien edustaja.

”Huoltajien osallisuus todentuu myös terveydenhoidon kanssa tehtävässä yhteistyössä” (TEOPS 2016).

6.1.6 Tuki

Kolmiportainen tuki muodostaa yhden teeman, johon kasvatuskumppanuuden valossa otetaan paljon kantaa EOPS:ssa. Suunnitelmassa todetaan yhteistyön huoltajien kanssa olevan erityisen tärkeää silloin, kun lapselle suunnitellaan tai toteutetaan kasvun ja oppimisen tukea. Kasvattajien tulee tietää, miten säädösten mukaan huoltajien kanssa toimitaan lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Yhteistyön avulla pyritään selvittämään lapsen tarpeet ja suunnittelemaan sekä toteuttamaan tehostettu tai erityinen tuki onnistuneesti. Tuen aloittaminen, järjestäminen tai päättäminen ei kuitenkaan vaadi huoltajan suostumusta.

”Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu” (EOPS 2014).

EOPS:n mukaan lapselle voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa laatia oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatiminen on vapaaehtoista ja sen tarkoituksena on lisätä oppimisen tavoitteellisuutta. Oppimissuunnitelma on kuitenkin laadittava, mikäli lapsi

saa tehostettua tukea. Pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa hyödynnetään muita lapselle teetettyjä suunnitelmia huoltajan luvalla. Kasvatuskumppanuuden osalta oppimissuunnitelman tulee sisältää tiedot siitä, miten yhteistyö perheen kanssa toteutetaan sekä mitä tukea huoltaja antaa lapselleen. Erityistä tukea varten laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS yhteistyössä huoltajan kanssa. HOJKS:aan tulee kirjata huoltajien osalta tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut, miten yhteistyö toteutetaan perheen kanssa sekä huoltajan tarjoama tuki. Kasvattaja ja huoltajat seuraavat lapsen kehitystä tuen aikana. Kasvattaja antaa palautetta lapsen oppimisesta ja huoltajat sekä lapsi kertovat oman näkemyksensä asiasta.

”Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa” (EOPS 2014).

TEOPS:n mukaan jokainen lapsi kuuluu yleisen tuen piiriin ja lapselle tehdään oppimissuunnitelma yhdessä perheen kanssa. Lapsen kehitystä arvioidaan vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana ja tästä keskustellaan huoltajien kanssa. Lapsen kehitystä arvioidaan suhteessa perheen kanssa tehtyihin tavoitteisiin ja lapsen omaan kehitystasoon. Jos arviointikeskustelussa ilmenee, että lapsi tarvitsee vielä paljon tukea kehityksessään, tekee lastentarhanopettaja yhdessä huoltajien kanssa suunnitelman lapsen kehityksen tukemisesta. Tehostettuun tukeen siirrytään, mikäli arvioinnissa todetaan lapsen tarvitsevan tukea yli puolessa arvioitavista asioista tai lapsi tarvitsee tukea kaikessa yhden osa-alueen asioista. Lastentarhanopettaja tekee pedagogisen arvion ja tuki aloitetaan välittömästi, jos lapsella todetaan tuen tarve. Tuen aloituksesta keskustellaan huoltajien kanssa ja perheen näkemykset kirjataan oppimissuunnitelmaan. Mikäli ilmenee, että lapsi tarvitsee erityistä tukea, laaditaan hänelle HOJKS yhteistyössä huoltajien kanssa. Ennen helmikuuta käydään huoltajien kanssa väliarviointikeskustelu, jonka perusteella tukea jatketaan tai lapsi siirretään yleisen tuen piiriin. Lastentarhanopettaja laatii pedagogisen selvityksen pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä oleville tai erityistä tukea tarvitseville lapsille. Selvitys toimitetaan perusopetukseen ja siihen kirjataan huoltajien näkemykset. Lapsen tuki jatkuu perusopetuksessa.

”Mahdollinen tehostettuun tukeen siirtyminen mietitään jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti.” (TEOPS 2016).

6.1.7 Yhteistyötavat

Yhteistyötavat ovat EOPS:ssa suurin teema ja yhteistyön käytänteistä vastaa opetuksen järjestäjä. Kasvatuskumppanuuden tärkeänä osatekijänä on huoltajien kuuleminen ja yhteistyötä tulee tehdä perheen näkemyksiä ja katsomuksia kunnioittaen erityisesti lapsen tuen aikana ja siirtymissä, mutta myös muulloin. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen kehitystä eri tiedoissa ja taidoissa esimerkiksi tarjoamalla myönteisiä oppimiskokemuksia ja tukemalla lapsen leikkiä. Kasvattajat ottavat opetuksessa ja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisessa huomioon huoltajien kokemukset lapsen mielenkiinnon kohteista, kehityksestä, oppimisesta ja aiemmasta varhaiskasvatuksesta. Lasten äidinkielen, mahdollisen kaksikielisyyden ja oman identiteetin kehitystä tuetaan yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajien asiantuntemusta voidaan hyödyntää opetuksessa. Monissa kohdin EOPS:ta mainitaan, että huoltajien kanssa tulee tehdä yhteistyötä antamatta kuitenkaan samassa asiayhteydessä sen selvempää neuvoa, miten yhteistyö näissä tapauksissa olisi hyvä toteuttaa. Yhteistyötä käsitellään kuitenkin läpi opetussuunnitelman ja erityisesti tiedottaminen ja keskustelu nousevat tavoista eniten esille.

Tiedottaminen on kommunikointitavoista eniten esillä EOPS:ssa. Huoltajille tulee tiedottaa muun muassa keskeisistä opetussuunnitelmassa päätetyistä asioista, lasta koskevien asioiden ja tietojen käsittelystä, kuljetuksista ja oppilashuollosta, muista varhaiskasvatuspalveluista, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta, tuen mahdollisuuksista ja toteutustavoista sekä opetuksesta vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Tiedottaminen tulee hoitaa perusopetuslain mukaisella virallisella opetuskielellä. Yhteistyön toteuttamista helpottavat eri viestintävälineiden ja tarvittaessa tulkin käyttö. Opetuksen järjestäjä päättää tulkin, avustajan, apuvälineiden ja muiden opetuspalvelujen käytöstä hyödyntäen mm. lapsen ja huoltajan luovuttamia tietoja.

Keskustelu mainitaan yhteistyötavoista toiseksi eniten EOPS:ssa ja sille on suunnitelman mukaan varattava riittävästi aikaa. Kasvattajan pitäisi keskustella lapsen ja hänen huoltajansa kanssa lapsen tavoitteista, tarpeista, toiveista, kasvun ja oppimisen etenemisestä sekä tulevan koulun tavoitteista ja toiminnasta esiopetusvuoden lähestyessä loppuaan. Myös perheen ja esiopetuksen arvot ja kasvatuskäytännöt on hyvä ottaa esille keskusteluissa. Keskustelua käytetään opetuksen tukena lapselle terveellisten ja turvallisten elämäntapojen ohjeistamiseksi ja noudattamiseksi. Lapsen tuen tarvetta, toteutustapoja ja vaikutusta arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Muun muassa keskustelujen

pohjalta esiin tulleet huoltajien ja lasten kokemukset ja mielipiteet huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa, mahdollisen oppimissuunnitelman laatimisessa sekä oppimisympäristöjen, toimintakulttuurin, siirtymävaiheen käytäntöjen ja tuen muotojen kehittämisessä.

Erilaiset tapahtumat ovat EOPS:n mukaan yksi tapa olla yhteistyössä perheiden kanssa. Perheelle tarjotaan erilaisia tapahtumia esikoulun järjestämänä. Huoltajat saavat esimerkiksi tulla tutustumaan lapsensa esiopetuspäivään ja heille tarjotaan mahdollisuus tutustua sekä esiopetukseen että kouluun jo ennen opetuksen alkua. Esikoulun ja kodin yhteistyö edesauttaa huoltajia saamaan myös vertaistukea muista huoltajista.

Myös TEOPS:ssa yhteistyötavat on suurin teema. Eniten käytetty yhteistyötapa TEOPS:ssa on keskustelu. Huoltajat keskustelevat esikoulun henkilökunnan kanssa esimerkiksi lapsen lähtötasosta ja mielenkiinnon kohteista, kehityksen tasosta, kasvun ja oppimisen etenemisestä, eriävistä näkökulmista lapsen kehityksen osalta ja pidempiaikaisesta poissaolosta. Tarvittaessa keskusteluissa voidaan käyttää tulkkia.

”Kasvatuskeskusteluissa voidaan tarkentaa kotien ja esiopetuksen yhteiset tavoitteet. Keskusteluissa käytetään tulkkipalvelua” (TEOPS 2016).

Yhteistyö suunnittelussa on yksi eniten mainituista yhteistyötavoista TEOPS:ssa. Esikoulu ja huoltajat tekevät yhteistyötä suunnittelussa esimerkiksi opetussuunnitelmien, lapsen oppimissuunnitelman, osa-aikaisen erityisopetuksen ja HOJKS:n laatimisen osalta.

Muita yhteistyötapoja TEOPS:ssa ovat tiedottaminen, sopiminen, kuuleminen, lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajien kanssa, tutustumispäivä ennen esiopetuksen alkua, lapsen kokoama kasvun kansio, perheille järjestettävät tapahtumat sekä vanhempainillat. Tiedottamisessa voidaan käyttää tiedotustilaisuuksia, blogia, ilmoitustaulua ja sähköisiä tiedotusvälineitä. Huoltajat voivat puolestaan vaikuttaa esikoulun toimintaan ja suunnitteluun esimerkiksi asiakastyytyväisyyskyselyjen avulla. Huoltajia ja lasta kuullaan mm. tukeen liittyvissä asioissa ja heidän näkemykset kirjataan tukea varten laadittavaan asiakirjaan. Opetuksessa voidaan hyödyntää huoltajien tietämystä omasta kulttuuristaan ja yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan lasta ulkoilemaan ja liikkumaan myös vapaa-aikana.

”Omaan uskontoon sekä muihin lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin tutustuminen tapahtuu luontaisesti myös uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumalla. Mikäli huoltajien kanssa on sovittu, ettei lapsi osallistu joihinkin tilaisuuksiin, hänelle järjestetään korvaavaa toimintaa” (TEOPS 2016).

6.2 Kasvatuskumppanuus perusopetussuunnitelmissa

Toisena mielenkiinnon kohteena tutkimuksessa on perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) ja Turun paikallinen opetussuunnitelma (TPOPS). Esiopetuksen tapaan yhteistyötavat ovat perusopetuksen opetussuunnitelmissakin suurin teema. POPS:n toiseksi suurin teema on oikeudet ja kolmanneksi suurin teema tuki. Turun perusopetuksen opetussuunnitelmassa puolestaan toiseksi suurin teema muodostuu tuesta ja kolmanneksi suurin teema on siirtymä. Seuraavaksi esitellään perusopetuksen opetussuunnitelmien kasvatuskumppanuus teemojen mukaan jaoteltuna.

6.2.1 Yhteistyön määrittely

POPS:ssa on yhteistyötä määrittelevää tekstiä, joka jakaantuu yhteistyön edellytyksiin ja merkitykseen. Yhteistyön onnistumisen edellytyksiä ovat henkilökunnan aloitteellisuus, vuorovaikutus huoltajien kanssa ja monipuolinen viestintä sekä huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Erityisen tärkeää kodin ja koulun välinen yhteistyö on siirtymissä ja koulunkäynnin tukitoimissa. Kasvatuskumppanuus kodin ja koulun välillä edistää koulujen itsearviointia, oppilaan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä koulu yhteisön hyvinvointia ja kolmiportaisen tuen onnistumista. Yhteistyö myös auttaa selvittämään oppilaan tuen tarvetta ja luo turvallisuutta. Yhteistyö myös tukee suunnitelmien toteutumista. Kasvatuskumppanuus oppilashuollon toteuttamisessa vahvistaa oppilaan hyvinvointia.

”Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia” (POPS 2014).

TPOPS:ssa ei määritellä yhteistyötä, vaan yhteistyön keskeiset tavoitteet ja järjestämiskäytännöt sekä yhteistyön toteuttamistavat kuvataan koulun opetussuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa.

6.2.2 Asenteet

POPS:n mukaan henkilöstön tulee suhtautua perheisiin avoimesti näiden erilaisia uskontoja, katsomuksia, perinteitä, ja kasvatusnäkemymiä kunnioittaen ja ohjaten myös oppilasta arvostamaan oman yhteisönsä tapoja. Huoltajien ja henkilökunnan välinen luottamus, kunnioitus ja tasavertaisuus johtavat rakentavaan yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen kodin ja koulun välillä. Luottamusta rakennetaan yhteisillä keskusteluilla ja arvopohdinnoilla ja luottamusta lähdetään rakentamaan jo siirtymävaiheessa. Yhteistyössä huomioidaan perheiden erilaiset tiedon ja tuen tarpeet. TPOPS:ssa ei kuvailla yhteistyöhön liittyviä asenteita.

”Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus” (POPS 2014).

6.2.3 Oikeudet

POPS:ssa oikeudet jakaantuvat huoltajien oikeuteen saada tietoa, oikeuteen antaa tai evätä suostumus lastaan tai tämän omaisuutta koskeissa asioissa sekä oikeuteen tehdä hakemuksia, valintoja ja päätöksiä lapsensa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Huoltajilla on oikeus saada tietoa lapsensa koulunkäynnin edistymisestä ja poissaoloista, arviointiperusteista, pidennetystä oppivelvollisuudesta, tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle, koulunkäynnille sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua tukiopetukseen. Huoltajien suostumus opetussuunnitelman mukaan tarvitaan oppilaiden omien tietoteknisten laitteiden käyttöön ja yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen. Myös oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja oppilaan asian käsittely ryhmässä edellyttää huoltajan suostumusta. Lapselle tehtyjä suunnitelmia saa niin ikään hyödyntää huoltajien luvalla. Huoltajilla on oikeus hakea lapselleen oikeutta osallistua joustavaan perusopetukseen. Huoltajilla on myös oikeus hakea muutosta lapsensa erityistä tukea koskevaan päätökseen. Opetussuunnitelman mukaan huoltajilla on oikeus valita opetuksen järjestäjän tarjoamista kielistä omalle lapselleen opetettava äidinkieli.

”Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin” (POPS 2014).

”Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla” (POPS 2014).

TPOPS:ssa käsitellään oikeuksia vähän. Suunnitelmassa mainitaan, että huoltajien tai oppilaan suostumus tarvitaan silloin, kun halutaan siirtymävaiheissa koota oppilashuollollista tukea varten asiantuntijaryhmä tai laatia HOJKS yhdessä muiden yhteistyötahojen kuten oppilaan terapeutin kanssa.

”Kaikissa siirtymävaiheissa oppilaan oppilashuollollisen tuen järjestämistä varten kootaan tarvittaessa oppilaan ja/tai huoltajan kirjallisella suostumuksella oppilashuollon monialainen asiantuntijaryhmä” (TPOPS 2016).

6.2.4 Velvoitteet

POPS:ssa velvoitteet jakautuvat huoltajan, koulun henkilökunnan ja opetuksen järjestäjän velvollisuuksiin. Lisäksi POPS:ssa on myös velvoitteita, joissa vastuullinen taho jää epäselväksi. Esimerkiksi perheille on tiedotettava lukuvuosisuunnitelman keskeisistä asioista, mutta tiedottajaa ei mainita. Huoltaja on vastuussa oman lapsensa kasvatuksesta ja hänen tulee huolehtia oppivelvollisuuden suorittamisesta. Koulu puolestaan huolehtii lapsen kehittymisestä ja opetuksesta kouluyhteisössä. Koulun henkilökunnan vastuulla on tutustua niihin säädöksiin jotka käsittelevät yhteistyötä huoltajan kanssa lapsen saadessa tukea. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa, miten huolehditaan kodin ja koulun yhteistyöstä ja on näin vastuussa yhteistyön edellytysten järjestämisestä. Opetussuunnitelma pitää laatia kodin ja koulun yhteistyötä koskevalta osuudelta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

”Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa” (POPS 2014).

TPOPS:ssa huoltajan vastuulle määritellään lapsen koulunkäynnin seuranta ja yhteistyössä oleminen koulun kanssa. Huoltaja sitoutuu tukemaan lastaan kolmiportaisen tuen aikana.

”Suunnitelmaan kirjataan myös, miten koti sitoutuu tukemaan oppilasta” (TPOPS 2016).

6.2.5 Huoltajan tukeminen

POPS:ssa huoltajien osallisuuden tukeminen ja huoltajien rohkaiseminen osallistumaan koulutyöhön ja sen kehittämiseen kuuluu koulun toimintakulttuuriin. POPS:n mukaan on tärkeää, että huoltajat ja oppilaat voivat osallistua halutessaan opetussuunnitelman, luku- vuosisuunnitelman ja koulun toiminnan suunnitteluun. Perheen osallistumistapojen tulee olla mielekkäistä, monipuolisia ja ottaa huomioon oppilaan kehitysvaihe. Opetussuunnitelma ohjaa myös tukemaan huoltajia koulukiusaamistapausten selvittämisessä. Koulu ja opettaja huolehtivat siitä, että perhe saa tietoa lapsen oppimisen edistymisestä ja on tietoinen oppimisen tavoitteista ja arviointiperusteista sekä kannustaa huoltajia tukemaan lastaan saavuttamaan nämä tavoitteet. Mikäli lapsi tarvitsee koulunkäynnissään apuvälineitä, tulee lapsen kanssa työskentelevien perehtyä apuvälineisiin ja ohjata perhettä niiden käytössä. Oppilashuolto toteutetaan yhdessä perheen ja koulun kesken. Perheen osallisuus oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa tulee kuvata oppilashuoltosuunnitelmassa.

”Koulun tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta, koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, väkivallasta tai häirinnästä tekoihin syyllistyneiden sekä niiden kohteina olleiden oppilaiden huoltajille ja tarvittaessa tukea huoltajia asian selvittämisessä” (POPS 2014).

TPOPS:ssa kuvaillaan vain vähän huoltajan tukemista. Suunnitelmassa kiinnitetään huomiota monikielisten perheiden äidinkielen ja opiskelukielen kehittymisen tukemiseen.

”Koululla on merkittävä rooli monikielisten perheiden kasvatustyön tukemisessa. Koulu rohkaisee perheitä käyttämään ja kehittämään aktiivisesti omia äidinkieliään sekä opiskelukieltä” (TPOPS 2016).

6.2.6 Tuki

POPS:n mukaan yhteistyö huoltajan kanssa on tärkeää oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvissä asioissa, jotta saadaan selville oppilaan tuen tarpeet ja pystytään suunnittelemaan ja toteuttamaan tuki onnistuneesti. Tuen aloittamiseen ei tarvita huoltajien tai oppilaan suostumusta, mutta tavoitteena on kuitenkin toimia yhteistyössä perheen kanssa. Sen sijaan yksilökohtaisen oppilashuollon tuki on vapaaehtoista ja tarvitsee oppilaan tai huoltajan suostumuksen.

POPS:ssa määrätään, että koulun henkilökunnan tulee olla selvillä niistä säädöksistä ja määräyksistä, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan saadessa koulunkäynnin tukea. Opetussuunnitelmassa on muun muassa määritetty, mitä lapsen tukeen liittyvää tietoa huoltajalle ja oppilaalle tulee antaa. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukeen liittyvien säädösten ja määräysten soveltamisesta koulussa. Oppilaalle ja huoltajalle pitää tarjota tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta ja tukimuodoista. Oppilaan edistymistä tulee seurata, tuen tarvetta arvioida ja tuki suunnitella yhteistyössä perheen kanssa säännöllisen yhteistyön avulla. Tuen antaminen ja sen tarpeen arviointi ovat läsnä jokaisessa opetustilanteessa.

Tehostettua tukea varten laaditaan POPS:n mukaan pedagoginen arvio, jossa tulee kuvata oppilaan tilanne koulun, oppilaan ja huoltajan näkökulmista. Tehostettu tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan, jonka sisältämän tiedon avulla huoltaja pystyy paremmin tukemaan lastaan. Se myös tukee opettajan ja kodin välistä yhteistyötä. Erityistä tukea varten puolestaan laaditaan pedagoginen selvitys, jossa kuvataan niin ikään oppilaan tilanne koulun, oppilaan ja huoltajan näkökulmista. Selvityksessä voidaan hyödyntää oppilaalle tehtyjä muita suunnitelmia huoltajan suostumuksella. Huoltajaa ja oppilasta on kuultava ennen erityisen tuen päätöstä ja huoltajalla on oikeus hakea päätökseen muutosta valittamalla. Erityisen tuen toimeenpano edellyttää HOJKS:n laatimista mielellään yhteistyössä perheen kanssa. Kasvatuskumppanuuden osalta HOJKS:n tulee sisältää tiedot yhteistyön toteutuksesta perheen kanssa, huoltajan tarjoamasta tuesta, oppilaan kokonaistilanteen arvioinnista perheen kanssa sekä oppilaan itsearviointista.

”Huoltajalle annetaan tietoa niiden (säädösten ja määräysten) soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta” (POPS 2014).

TPOPS:ssa opetuksen järjestäjä ja tuleva opettaja alkavat jo esiopetusvuoden keväällä suunnitella lapselle järjestettävää tukea. Koulun opetussuunnitelmaan kirjataan, miten kotien kanssa tehdään yhteistyötä ja miten huoltajille annetaan tietoa eri tukimuodoista. Ilmoitus kotiin riittää silloin, jos lapselle aloitetaan antamaan tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta. Tehostettua tukea varten lapselle laaditaan oppimissuunnitelma ja erityistä tukea varten HOJKS yhteistyössä perheen kanssa, johon kirjataan kodin tarjoama tuki lapselle. Tukitoimet suunnitellaan ja tavoitteet asetetaan yhdessä perheen kanssa ja

toteutunut tuki merkitään Wilmaan. Perheeltä pyydetään oma näkemys tukeen liittyen, mutta eriävä mielipide ei estä tuen aloittamista tai muuttamista. Näkemykset kirjataan pedagogiseen selvitykseen tai HOJKS:aan. Asetettuja tavoitteita seurataan perheiden kanssa kaksi kertaa vuodessa. Mikäli tukitoimin ei saavuteta vähimmäistavoitteita, voidaan oppimäärä yksilöllistää. Yksilöllistämisestä ja sen vaikutuksesta tuleviin opintoihin keskustellaan perheen kanssa. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus suunnitellaan yhdessä perheen kanssa.

”Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan, kaikkien oppilasta opettavien opettajien, koulunkäynninohjaajan, huoltajien sekä mahdollisten oppilashuoltohenkilöiden kanssa” (TPOPS 2016).

6.2.7 Yhteistyötavat

POPS:n mukaan lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen on kodin ja koulun tärkeä yhteistyön tavoite. Koulun tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä yhdessä huoltajien kanssa. Yhteistyössä kodin ja koulun kesken tuetaan oppilaan luku- ja kirjoitustaidon oppimista, kielellistä kehitystä, vuorovaikutustaitoja, neuvotaan oppilasta ruokailutottumuksissa ja ohjataan toimimaan lainmukaisesti. Tehtävässä huomioidaan jokaisen oppilaan yksilölliset vahvuudet, tarpeet ja edellytykset. Kaksikielisessä opetuksessa olevien oppilaiden kielitaitoa tuetaan yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajilla on tärkeä rooli myös oppilaanohjauksessa, jolla tuetaan oppilaan opiskelunvalmiuksia ja opetetaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjauksessa luodaan perusta kasvatuskumppanuudelle.

”Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa” (POPS 2014).

POPS kehottaa toteuttamaan yhteistyötä tapaamalla kasvotusten niin yksilö- kuin yhteisötasolla sekä hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa. Tiedottaminen tulee hoitaa koulun virallisella opetuskielellä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja tiedottaminen kirjataan oppilashuoltosuunnitelmaan. Oppilaalle ja huoltajalle tulee tiedottaa ainakin keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista, koulumatkojen ja -kuljetusten toimintatavoista, kieliohjelmasta ja vapaaehtoisista opinnoista. Huoltajalle annetaan tietoa hänen lapsensa kehityksestä koulussa, lapsen mahdollisista poissaoloista, pidennetyin

oppivelvollisuuden vaihtoehtoista sekä vaikutuksista. Mikäli koulun henkilökunnan tietoon tulee kiusaamista, tulee siitä ilmoittaa sekä teon kohteen että tekoon syyllistyneen huoltajille ja auttaa asian selvittämisessä.

Yhteistyön merkitys korostuu lapsen tarvitessa tukea ja tukeen liittyvää tiedottamista on POPS:ssa paljon. Koulun henkilökunnan tulee olla tietoisia niistä säädöksistä, jotka määrittävät yhteistyötä lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajaan otetaan yhteyttä heti, jos oppilaalla on ongelmia koulunkäynnissään. Huoltajalle annetaan tietoa kolmiportaisesta tuesta, tukiopetuksen, tehostetun ja erityisen tuen toteuttamistavoista sekä merkityksestä, oppilaan velvollisuudesta ottaa vastaan tuki, tukeen liittyvien säädösten ja määräysten soveltamisesta koulussa ja oppilastietojen käsittelystä.

Yksi tärkeä tiedottamisen muoto POPS:ssa on tiedon antaminen tavoitteista ja arviointiperusteista. Arviointi ja palautteen antaminen tulee suunnitella siten, että perhe saa monipuolisen käsityksen oppilaan edistymisestä. Huoltajan ja oppilaan on tärkeää saada tietää säännöllisesti oppilaan kehityksestä, työskentelystä, käyttäytymisestä, opintojen edistymisestä ja laaja-alaisen osaamisen kehittymisestä suhteessa tavoitteisiin. Näin huoltaja voi osaltaan tukea oppilasta saavuttamaan tavoitteet. Viestien on hyvä olla kannustavia ja myönteisiä.

POPS:ssa kuvaillaan tiedottamisen lisäksi olevan tärkeää kuulla oppilasta ja huoltajaa. Yhteistyö alkaa jo lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun, jolloin tulee huomioda oppilaan ja huoltajan näkemykset sekä toiveet. Oppilaalla saattaa olla oppimisessaan ja koulunkäynnissään tarvetta tukeen, palveluihin tai apuvälineisiin. Perheen antamia tietoja hyödynnetään arvioitaessa oppilaan tarvitsemia palveluita ja huoltajan ja oppilaan näkökulma otetaan huomioon pedagogista arviota ja erityisen tuen päätöstä tehdessä. Perheeltä ja asiantuntijoilta saadun tiedon pohjalta koulu tarjoaa oppilaalle esimerkiksi tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Perheiltä saatu palaute otetaan huomioon tehtäessä arviota oppilashuollon kokonaistarpeesta. Huoltajaa on kuultava myös, jos oppilas jätetään luokalle. Perheiden antamaa palautetta käytetään hyväksi tavoitteita ja työtä arvioitaessa.

Keskustelu on yksi perinteisimmistä yhteistyön muodoista ja sillä on tärkeä sija myös POPS:ssa. Keskustelut opettajan, oppilaan ja huoltajan välillä kasvattavat luottamusta. Opettaja keskustelee huoltajan kanssa ainakin keskeisistä opetuksen järjestämisestä koske-

vista asioista kuten tavoitteista ja arvioinnista. Oppilaan vaikeuksista jossakin oppiaineessa tulee keskustella perheen kanssa hyvissä ajoin ja sopia oppilaan tukemisesta. Koulun pitää luoda edellytykset perheille osallistua myös koulun arvokeskusteluun sekä kasvatus- ja käyttäytymistavoitteita koskevaan keskusteluun.

”Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimis- ympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista” (POPS 2014).

Kommunikoinnin ja tietojen vaihdon lisäksi yhteistyötä voidaan POPS:n mukaan toteuttaa myös osallistamalla huoltajia opetuksen suunnitteluun tai toteutukseen. Perheelle luodaan mahdollisuuksia osallistua opetussuunnitelman, lukuvuosisuunnitelman ja koulun toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Huoltajat osallistuvat myös lapsensa oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnitteluun. Opetuksessa voidaan hyödyntää huoltajien tietämystä omasta kieli- ja kulttuurialueestaan tai rikastaa opetusta huoltajien kokemuksella esimerkiksi omasta ammatistaan. Mediakasvatuksessa otetaan huomioon oppilaan median käyttö kotona. Yhteistyömahdollisuuksia kotien kanssa lisäävät huoltajien tutustumispäivä koulussa, kerhotoiminnan järjestäminen sekä kirjastotoiminta. POPS:n mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja yhteistyömalleja tulisi kehittää oppilaan koko koulunkäynnin sekä nivelvaiheiden ajaksi. Yhteistyö kotien kanssa tulee kuvata koulun laatimissa suunnitelmissa, kuin myös niissä suunnitelmissa, jotka tehdään yhteistyössä kotien kanssa kuten esimerkiksi HOJKS ja oppimissuunnitelma. Huoltajat perehdytetään oppilashuoltosuunnitelmaan.

TPOPS:ssa yhteistyötavat muodostavat muiden suunnitelmien tapaan suurimman teeman. Yhteistyötavoista mainitaan useimmin keskustelu, kuuleminen, tiedottaminen ja yhteistyö suunnittelussa. Keskustelu on tärkeä yhteistyön muoto ja perheiden kanssa keskustellaan arvoista, lapsen kehityksestä ja arvioinnista, koulunkäynnin ja oppimisen tuesta sekä tuen tarpeesta ja oppiaineen oppimäärän yksilöllistämisestä. Keskustelu käydään siten, että kaikki osapuolet ymmärtävät käsiteltävät asiat. Tarvittaessa käytetään tulkkia niin keskustelussa kuin vanhempainilloissa.

”Käsiteltävät asiat tulee avata niin, että oppilas ja hänen huoltajansa ymmärtävät niiden merkityksen oppilaan opiskelulle nyt ja tulevaisuudessa” (TPOPS 2016).

Huoltajilla ja oppilaalla on tärkeä rooli koulun toiminnan ja lapsen oppimisen suunnittelussa TPOPS:n mukaan. Perheitä osallistetaan mukaan opetussuunnitelman ja koulun järjestyssääntöjen suunnitteluun sekä koulun toiminnan ja kouluruokailun kehittämiseen. Yksittäiselle oppilaalle voidaan tarvittaessa yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa tehdä oppilaan oppimissuunnitelma ja HOJKS sekä suunnitella ennaltaehkäisevä tuki, tuen järjestäminen, etäopetuksen toteuttaminen tai toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Pitkäaikaissairaana oppilaan perheen kanssa suunnitellaan ja sovitaan omahoidon toteuttaminen koulupäivän aikana.

Myös TPOPS:ssa tiedottamista kuvataan paljon. Koulu tiedottaa huoltajia ja oppilasta lapsen koulunkäyntiin, oppimiseen ja kolmiportaiseen tukeen liittyvistä asioista, tukiopeutuksesta, osa-aikaisen erityisopetuksen aloittamisesta, oppilaan kanssa käydystä kasvatust keskustelusta, oppilaan poissaoloista ja siihen liittyvistä käytänteistä. Tiedottamisessa ja viestinnässä huomioidaan huoltajien puutteellinen suomen kielen taito esimerkiksi omakielisten opettajien avustuksella. Vastapainona perheitä ja heidän näkemyksiään kuullaan esimerkiksi opetussuunnitelman laatimisessa, koulunkäynnin tukeen liittyvissä asioissa ja järjestettäessä opetusta sairaalakoulussa. Muita yhteistyön muotoja TPOPS:ssa ovat mm. laadunarviointikyselyt, vanhempaintapaamiset, vanhempainillat, vanhempainfoorumit, kodin ja koulun päivät sekä koulun juhlat ja tapahtumat. Yhteistyötä huoltajien ja oppilaan kanssa kuvaillaan myös koulun lukuvuosi- ja opetussuunnitelmassa.

”Kun oppilas ja hänen huoltajansa kutsutaan keskustelemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvistä asioista, heille tulee (esim. tapaamiskutsun yhteydessä) tarjota mahdollisuus miettiä etukäteen pedagogisiin asiakirjoihin kirjattavia näkemyksiään (mm. koskien oppilaan vahvuuksia, tavoitteita, tuen tarpeita, edistymistä ja kotona tarjottavaa tukea)” (TPOPS 2016).

6.3 Opetussuunnitelmissa kuvatun kasvatuskumppanuuden yhtäläisyydet ja erot

Yhteistyötä kodin ja koulun tai esikoulun välillä kuvaillaan opetussuunnitelmissa paljon. Seuraavaksi esitellään esiopetuksen ja perusopetuksen yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa opetussuunnitelmien perusteiden välillä, vertaillaan EOPS:a TEOPS:iin ja POPS:a TPOPS:iin sekä esitellään kasvatuskumppanuuden yhtäläisyydet ja erot Turun esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa.

6.3.1 Esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa

Huoltajan tukeminen, oikeudet, kolmiportainen tuki, yhteistyötavat ja yhteistyön määrittely on enemmän esillä POPS:issa kuin EOPS:ssa. Perusopetuksen opetussuunnitelmissa siirretään myös enemmän yhteistyön tarkempaa määrittelyä jonkin toisen dokumentin tehtäväksi. Siirtymää esiopetuksesta perusopetukseen puolestaan käsitellään enemmän EOPS:ssa. Velvoitteet ja asenteet ovat yhtä paljon esillä molemmissa opetussuunnitelmissa (ks. taulukko 3).

POPS:ssa määritellään yhteistyötä enemmän kuin EOPS:ssa. EOPS:ssa määritellään kodin ja esikoulun välisen yhteistyön merkitystä, kun taas POPS:ssa määritellään niin yhteistyön merkitystä kuin sen edellytyksiä. POPS:n mukaan yhteistyön edellytyksiä henkilökunnan aloitteellisuus, monipuolinen viestintä ja vuorovaikutus kotien kanssa sekä perheiden osallistaminen ja kuuleminen. Molempien opetussuunnitelmien mukaan yhteistyö vaikuttaa positiivisesti lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen sekä selventää lapsen tarpeita.

Opetussuunnitelmien ohjaus asenteisiin on yhtenevää esiopetuksessa ja perusopetuksessa. Sekä esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelmien mukaan tulee perheisiin suhtautua avoimesti ja kunnioittavasti rakentaen luottamuksellinen ja tasavertainen kasvatuskumppanuussuhde. POPS:ssa kehoitetaan yhteistyössä ottamaan huomioon perheen tuen ja tiedon tarpeet, kun EOPS:ssa mainitaan laajemmin yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. POPS:ssa puolestaan on annettu ehdotuksia siitä, miten luottamusta ja toimivan yhteistyön pohjaa voisi rakentaa huoltajien ja opettajan välille yhteisten arvopohdintojen ja keskustelujen avulla.

POPS:ssa on enemmän mainintoja myös perheiden tai huoltajien oikeuksista. Perheillä on sekä EOPS:n että POPS:n mukaan oikeus saada tietoa lapsensa kasvatuksesta sekä antaa tai evätä suostumus tietyissä lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa. POPS:ssa on perheillä lisäksi oikeus tehdä hakemuksia, valituksia ja päätöksiä lastaan koskevilla asioissa sekä oikeus päättää lapsen omaisuudesta. Tiedonsaantioikeus koski EOPS:ssa kul-

jetuksia, oppilashuoltoa ja varhaiskasvatuspalveluita, kun taas POPS:ssa tiedonsaantioikeus koski lapsen koulunkäynnin edistymistä, poissaoloja, arviointiperusteita, pidennettyä oppivelvollisuutta ja tukiopetusta.

Velvoitteet jakaantuvat huoltajan, henkilökunnan ja opetuksen järjestäjän velvollisuuksiin molemmissa opetussuunnitelmissa ja niitä on käsitelty yhtä paljon. POPS:ssa on myös velvoitteita, joissa ei ole varmaa onko vastuu opetuksen järjestäjällä, rehtorilla vai muulla henkilökunnalla. Niin esiopetuksessa kuin perusopetuksessa opetuksen järjestäjä päättää miten yhteistyö huoltajien kanssa toteutetaan. EOPS:ssa on lisäksi mainittu henkilökunnan olevan vastuussa yhteistyöaloitteiden tekemisestä ja henkilökohtaisesta vuorovaikutuksesta huoltajien kanssa. Koti ja kasvattajat vastaavat yhdessä lapsen tarpeiden mukaisesta opetuksesta ja ohjauksesta. Sen sijaan POPS:n mukaan lapsen ensisijainen kasvatusvastuu on huoltajalla ja koulu vastaa lapsen opetuksesta ja kasvatuksesta koulussa.

Sekä EOPS:ssa että POPS:ssa ohjataan tukemaan perheiden osallisuutta ja kannustamaan vanhempia tukemaan lasta tavoitteiden saavuttamisessa. POPS:ssa on kuitenkin kiinnitetty hieman enemmän huomiota vanhempien ja perheen tukemiseen. Perusopetuksessa perheelle tulee antaa mielekkäitä ja monipuolisia mahdollisuuksia osallistua koulun toiminnan suunnitteluun. Oppilashuoltosuunnitelmaan tulee kirjata perheen tavat osallistua oppilashuollon suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. POPS:ssa kehoitetaan myös tukemaan vanhempia koulukiusaamistausten selvittämisessä.

Kolmiportaista tukea käsitellään molemmissa opetussuunnitelmien perusteissa laajasti ja todetaan yhteistyön kotien kanssa olevan erityisen tärkeää tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Tuki voidaan kuitenkin tarvittaessa aloittaa ilman huoltajien tai lapsen suostumusta. Lapsen edistymistä tuen aikana seurataan yhdessä huoltajien kanssa. POPS:ssa todetaan, että tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti perheen kanssa, mutta tuen antaminen ja arviointi ovat läsnä myös jokaisessa opetustilanteessa. EOPS:ssa puolestaan opettajan tehtävänä on antaa palautetta, johon perhe kertoo oman näkemyksensä. Molempien opetussuunnitelmien mukaan lapselle tukea varten tehdyissä suunnitelmissa tulee olla selvitys perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Suurin teema on sekä esiopetus- että perusopetussuunnitelmissa yhteistyötavat, jotka sisältävät esiopetussuunnitelmissa 117 asiasisältöä ja perusopetussuunnitelmissa yhteensä

150 asiasisältöä. EOPS:ssa on kirjoitettu enemmän huoltajan tietämyksen hyödyntämisestä ja huoltajien kuulemisesta. EOPS:issa huoltajien tietämyksen hyödyntämisellä tarkoitetaan sekä huoltajien tietämystä omasta lapsestaan kuin kielellisen, kulttuurin sekä huoltajan henkilökohtaisen asiantuntemuksen hyödyntämistä opetuksessa tai sen suunnittelussa. POPS:ssa huoltajan tietämyksen hyödyntämisellä puolestaan tarkoitetaan huoltajan kieli- tai kulttuuri-alueen tietämyksen hyödyntämistä opetuksessa. EOPS:ssa huoltajan ja lapsen näkemyksiä lapsen toiveista, tarpeista, tavoitteista, aiemmasta kasvuympäristöstä, lapsen kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista kuullaan opetusta toteutettaessa ja oppimissuunnitelmaa laadittaessa sekä tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä. Opetuksessa kuullaan perheen katsomuksia, taustaa ja arvoja. Perheen näkemyksiä kuullaan myös lapsen edistymistä arvioitaessa ja oppilashuollon toteuttamisessa. POPS:ssa huoltajaa ja oppilasta kuullaan heidän näkemyksistään ja toiveistaan jo heti lapsen siirtyessä kouluun. Perheen näkemykset ovat tärkeitä arvioitaessa oppilaan tarvitsemia apuvälineitä, palveluita ja oppilashuollon kokonaistarvetta. Perheen näkökulma huomioidaan myös silloin, kun lapsi on vaarassa jäädä luokalle tai hänelle tehdään pedagogista arvioita tai erityisen tuen päätöstä.

POPS:ssa on kirjoitettu enemmän lapsen kehityksen tukemisesta yhdessä huoltajan kanssa, palautteen antamisesta huoltajalle, tiedottamisesta ja yhteistyöstä suunnittelussa. POPS:n mukaan kodin ja koulun yhteistyön tavoitteena on tukea yhdessä lapsen kasvua ja kehitystä. Yhteistyöllä tuetaan lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymistä, kielitaitoja ja kielellistä kehitystä, vuorovaikutustaitoja, opiskelunvalmiuksia, käyttäytymistä sekä tietojen ja taitojen kehittymistä. EOPS:ssa lapsen kehitystä tuetaan hänen tarpeidensa mukaisesti. Yhteistyöllä edistetään lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, monilukutaidon kehittymistä, vahvistetaan sosiaalisia taitoja, tervettä itsetuntoa, identiteettikehitystä, tietoisuutta omasta kulttuurista sekä tuetaan lapsen äidinkielen ja mahdollisen kaksikielisuuden kehittymistä. Palautetta huoltajalle annetaan EOPS:n mukaan lapsen edistymisestä tukitoimien aikana, kun taas POPS:n mukaan huoltajalle ja oppilaalle annetaan palautetta oppilaan oppimisprosessin kannalta keskeisistä laaja-alaisen oppimisen taidoista siten että perhe saa monipuolisen käsityksen oppilaan oppimisesta. Tiedottaminen nousee molemmissa opetussuunnitelmissa suurimmaksi yhteistyötavaksi. POPS:n mukaan on tärkeää tiedottaa huoltajia ja oppilasta oppilaan opiskeluun liittyvistä suunnitelmista, opetukseen liittyvistä asioista kuten vapaaehtoisista opinnoista, kiusaamisesta, tukeen liittyvistä asioista, tavoitteista ja arvioinnista. EOPS:ssa huoltajia tulee tiedottaa keskeisistä

opetussuunnitelmassa päätetyistä asioista, lapsen tietojen käsittelystä, kuljetuksista ja oppilashuollosta, muista varhaiskasvatuspalveluista, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta, tukeen liittyvistä asioista sekä käytännöistä jotka liittyvät opetuksesta vapautukseen. Sekä POPS:ssa että EOPS:ssa todetaan, että huoltajia on hyvä ottaa mukaan opetussuunnitelmatyöhön ja toiminnan suunnitteluun, oppilaalle annettavan tuen suunnitteluun ja oppilasta koskevien suunnitelmien laatimiseen. POPS:ssa samaa asiaa on tarkennettu useammassa kohdissa, joten sisällöltään yhteistyö suunnittelussa on samanlaista.

Keskustelua on molemmissa suunnitelmissa käsitelty yhtä paljon ja se on molemmissa opetussuunnitelmissa tärkeä yhteistyön muoto. Keskustelun avulla välitetään tietoa molemmin puolin lapsen tavoitteista sekä kasvun ja oppimisen edistymisestä. Myös arvokeskustelu on tärkeää niin esiopetuksessa kuin perusopetuksessa. EOPS:ssa keskustellaan lisäksi lapsen siirtymisestä esiopetuksesta kouluun. Muista yhteistyötavoista on kirjotettu vain muutamassa kohdassa eivätkä erot täten ole suuria.

6.3.2 Turun opetussuunnitelmien yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa verrattuna opetussuunnitelman perusteisiin

EOPS ja TEOPS eivät kasvatuskumppanuuden osalta eroa paljon. Sekä EOPS:ssa että TEOPS:ssa määritellään yhteistyötä vähän, mutta molempien mukaan yhteistyöllä on merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Myös kuvatut asenteet yhteistyössä ja huoltajan oikeudet ovat toistoa EOPS:sta. Velvollisuuksien osalta TEOPS:ssa täsmennetään huoltajien velvollisuutta huolehtia lapsen osallistumisesta esiopetukseen erityisesti silloin, kun esiopetus toteutetaan vuorohoidossa. Huoltajan tukemista, yhteistyötapoja ja yhteistyötä kolmiportaisen tuen aikana kuvaillaan EOPS:ssa käytännönläheisemmin kuin EOPS:ssa. Esimerkiksi EOPS:ssa kehoitetaan tukemaan huoltajien osallisuutta, kun taas TEOPS:n mukaan huoltajien osallisuutta voidaan tukea järjestämällä tapahtumia, joissa voidaan toimia vuorovaikutuksessa.

Myös TPOPS vastaa sisällöltään pitkälti POPS:a. TPOPS:ssa ei tarkenneta POPS:ssa kuvattua yhteistyön onnistumisen edellyttämiä positiivisia asenteita eikä määritellä yhteistyötä. TPOPS:ssa kuvailut huoltajan ja perheen oikeudet sekä velvollisuudet ovat yhteneviä POPS:n tekstin kanssa. TPOPS:ssa käsitellään huoltajan tukemista vain vähän ja POPS:ssa määrätyn lisäksi kiinnitetään huomiota monikielisten perheiden tukemiseen niin äidinkielen kuin opiskelukielen kehittämisessä. Yhteistyötapoja kuvaillaan hieman

käytännönläheisemmin TPOPS:ssa kuin POPS:ssa, mutta muuten yhteistyötavat ovat yhtenevät perustetekstin kanssa. TPOPS:ssa esimerkiksi mainitaan, että keskustelu ja tiedottaminen voidaan toteuttaa tulkin tai omakielisen opettajan avustuksella. Kasvatuskumppanuuteen tuen aikana TPOPS lisää POPS:iin verrattuna ohjaavaa tekstiä siitä, miten henkilökunta toteuttaa yhteistyötä.

6.3.3 Turun esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien yhtäläisyydet ja erot kasvatuskumppanuudessa

Yhteistyön määrittelyä kuvaillaan TEOPS:ssa vain vähän ja TPOPS:ssa ei lainkaan. TEOPS:n mukaan yhteistyöhön on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen ollessa vuorohoidossa. Yhteistyön onnistumisen edellyttämiä asenteita henkilökunnalta käsitellään TEOPS:ssa kun taas TPOPS:ssa ei asenteita kuvailla. Oikeuksia ja velvollisuuksia käsitellään molemmissa suunnitelmissa vain vähän ja ne ovat yhteneviä niin toistensa kuin opetussuunnitelman perusteiden kanssa. TEOPS kuvailee enemmän huoltajan tukemista kuin TPOPS. TEOPS:ssa käsitellään esimerkiksi sitä, miten huoltajia osallistetaan ja miten heille tiedotetaan tästä mahdollisuudesta, kun taas TPOPS:ssa määrätään kiinnittämään huomiota erityisesti monikielisten perheiden kielitaidon kehittymisen tukemiseen. Sekä TEOPS:ssa että TPOPS:ssa käsitellään yhteistyötä kolmiportaisen tuen aikana käytännönläheisesti. Molempien suunnitelmien mukaan asetettuja tavoitteita arvioidaan yhdessä perheen kanssa pari kertaa vuoden aikana.

TPOPS:ssa tärkeimmät yhteistyön muodot ovat keskustelu, kuuleminen, tiedottaminen ja yhteistyö suunnittelussa. TEOPS:ssa kuvataan eniten puolestaan keskustelua ja yhteistyötä suunnittelussa. Keskustelun osalta opetussuunnitelmien sisällöt vastaavat paljon toisiaan. Keskusteluissa käsitellään lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyviä asioita ja tarvittaessa käytetään tulkkia. Suunnittelun osalta suunnitelmien sisällöt ovat vastaavia, mutta TPOPS:ssa huoltajia osallistetaan myös koulun järjestyssääntöjen suunnitteluun ja kouluruokailun kehittämiseen. TPOPS:ssa tiedottamista ja kuulemista käsitellään enemmän kuin TEOPS:ssa, mutta TEOPS:ssa kuvataan erilaisia tiedottamisen kanavia, mitä puolestaan ei TPOPS:ssa tehdä. TEOPS:n mukaan lapselle kerätään myös kasvun kansio, joka toimii yhtenä tiedonlähteenä huoltajille oman lapsen kehityksestä.

6.4 Huoltajien huomioiminen siirtymävaiheissa

Kasvatuskumppanuus siirtymävaiheissa mainitaan EOPS:ssa 11 ja POPS:ssa 5 kertaa. TEOPS:ssa siirtymävaihetta kotien näkökulmasta käsitellään 9 kertaa ja TPOPS:ssa 8 kertaa. Opetussuunnitelmien perusteissa ero on suuri ja vaikuttaa siltä, että kasvatuskumppanuus huomioidaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa siirtymävaiheessa laajemmin kuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

EOPS:ssa siirtymävaiheeseen kasvatuskumppanuus huomioiden on kiinnitetty runsaasti huomiota. EOPS:n mukaan perusopetuksen ja esiopetuksen siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla yhteneviä ja hyvin suunniteltuja, ja niiden kehittämisessä tulee ottaa huomioon huoltajilta saatu palaute. Yhteistyön tavoitteena on turvata lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumo, parantaa lapsen kasvu- ja oppimisedellytyksiä sekä edistää lapsen turvallisuuden tunnetta yhteistyössä huoltajan kanssa. Yhteistyö siirtymävaiheessa edistää huoltajan osallisuutta lapsen kasvatuksessa myös kodin ulkopuolella. Siirtymätilanteissa kotien kanssa keskustellaan koulun tavoitteista, tehtävästä ja toimintatavoista. Perheille annetaan tietoa tulevasta aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Ennen koulun alkua lapset vanhempineen tutustuvat tulevaan kouluun, henkilökuntaan sekä toimintaan. Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että tiedot siirtyvät esiopetuksesta perusopetukseen ja lapsen siirtymä tapahtuu lapsen tarpeista lähtien ja kehitystä tukien. Yhteistyöllä kotien kanssa varmistetaan lapsen työskentelyä sekä kasvua ja oppimista koskevien tietojen siirtyminen tulevalle luokanopettajalle.

POPS:ssa huoltajia ei huomioida siirtymävaiheessa samalla tavoin kuin EOPS:ssa, vaan huomio suuntautuu enemmän tiedon siirtoon esiopetuksen ja perusopetuksen välillä. POPS:ssa on kuitenkin mainittu, että yhteistyö kotien kanssa on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, jolloin vuorovaikutuksen merkitys kotien kanssa korostuu ja rakennetaan molemminpuolinen luottamus. Yhteistyö toimintakulttuurin kehittämisessä koulun ja perheen välillä jätetään paikallisesti päätettäväksi, mutta samalla suunnitelmassa todetaan olevan tärkeää huomioida toimintakulttuurin jatkuvuus esikoulusta peruskouluun. Huoltajien näkemykset otetaan huomioon toimintakulttuuria suunniteltaessa ja pyritään luomaan jatkumo esiopetuksesta perusopetukseen. Lapsen ja huoltajan näkemykset sekä toiveet tuleekin ottaa huomioon siirtymävaihetta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Yhteis-

työtapoja tulee kehittää siirtymävaiheisiin ja koko koulunkäynnin ajalle, mutta tästä vastuullinen taho jää epäselväksi. Siirtymissä käytettävät yhteistyötavat määrätään kirjattavaksi oppilashuoltosuunnitelmaan.

TEOPS:aa ovat olleet työstämässä huoltajat, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja eri asiantuntijat. Tällä on pyritty varmistamaan oppimisen jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Siirtymässä huolehditaan dokumenttien siirtymisestä esiopetuksesta perusopetukseen. Kouluun siirretään kopio lapsen oppimissuunnitelmasta. Tuen tarpeessa olevalle lapselle tehdään helmikuussa väliarviointi. Jos tässä arvioinnissa todetaan, ettei tehostettu tuki riitä lapselle koulun aloitusvaiheessa, tehdään yhdessä huoltajien kanssa pedagoginen selvitys, joka toimitetaan perusopetukseen. Esiopetusvuoden keväällä huoltajille tehdään kysely siirtymävaiheesta, jonka perusteella prosessia voidaan muokata tarpeen vaatiessa.

”Kopio lapsikohtaisesta oppimissuunnitelmasta siirtyy kouluun tai uuteen esiopetuspaikkaan” (TEOPS 2016).

TPOPS:ssa käsitellään paljon yhteistyötä ja toimintaa siirtymävaiheessa koulun ja esiopetuksen tai koulun ja lapsen välillä. Kouluun tulee lähettää esiopetuksesta lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, HOJKS ja pedagoginen selvitys, mikäli ne lapselle on tehty. Esiopetusopettajan tulee huolehtia siitä, että kaikki välttämättömät tiedot oppilaasta siirtyy tulevalle opettajalle ja dokumenttien siirtämisessä käytetään mahdollisuuksien mukaan sähköistä järjestelmää Wilmaa. Esiopetuksesta kouluun saapunut informaatio lapsesta toimii tuen suunnittelun lähtökohtana. Huoltajat siirtymässä huomioidaan TPOPS:ssa pyytämällä huoltajan suostumus oppilashuollon asiantuntijaryhmän koamiseen. Muun muassa huoltajien ja esiopetuksen henkilökunnan näkemyksiä hyödynnetään, kun esiopetuksesta kouluun siirtyy pidennettyä oppivelvollisuutta suorittava lapsi, jotta voidaan arvioida hänen koulunkäynnin valmiuksiaan ja suunnitella tukitoimia. Siirtymävaihetta kuvaillaan myös koulun ohjaussuunnitelmassa tai lukuvuosisuunnitelmassa.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää muodostavatko opetussuunnitelmat jatkumon kasvatuskumppanuuden osalta tutkimalla, miten kasvatuskumppanuutta kuvataan opetussuunnitelmissa, mitä yhtäläisyyksiä ja eroja kasvatuskumppanuudessa on esiopetuksen ja perusopetuksen välillä sekä miten lapsen huoltajat siirtymävaiheessa huomioidaan. Opetussuunnitelmissa oli mainittu huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö useassa kohdin ja useaan otteeseen. Asiasisällöistä muodostettiin 47 luokkaa. Nämä 47 luokkaa tiivistettiin muodostamalla kahdeksan teemaa: asenteet, huoltajan tukeminen, oikeudet, siirtymä, tuki, velvoitteet, yhteistyön määrittely ja yhteistyötavat.

Tulosten perusteella kasvatuskumppanuus vaikuttaisi olevan suuremmassa roolissa siirtymien osalta esiopetussuunnitelmissa kuin perusopetussuunnitelmissa. Asenteita, velvollisuuksia ja kolmiportaista tukea opetussuunnitelmissa käsiteltiin yhtenevästi. Sen sijaan kasvatuskumppanuutta muiden teemojen osalta käsiteltiin enemmän perusopetussuunnitelmissa. Toisaalta yhteistyötavoista huoltajan tietämyksen hyödyntämistä ja huoltajien kuulemista oli enemmän esillä EOPS:ssa, kun taas POPS:ssa on EOPS:a enemmän käsitelty lapsen kehityksen tukemista yhdessä huoltajan kanssa, palautteen antamista huoltajalle, tiedottamista ja yhteistyötä suunnittelussa. Esiopetussuunnitelmissa kuvattiin kasvatuskumppanuutta yksityiskohtaisemmin ja ohjattiin ottamaan huoltajia mukaan niin suunnitteluun kuin itse opetukseen ja arviointiin enemmän kuin perusopetussuunnitelmissa. Perusopetussuunnitelmissa kasvatuskumppanuus oli enemmän koulun puolelta tulevaa tiedottamista, vaikka toisaalta myös keskustelua ja huoltajien kuulemista ja tukemista korostettiin. Kaiken kaikkiaan erot olivat pieniä ja vaikuttaisi siltä että opetussuunnitelmien antama ohjaus kasvatuskumppanuuteen on suurin piirtein yhtenevää.

7.1 Johtopäätökset

Opetussuunnitelmat muodostavat jatkumon kasvatuskumppanuudessa asenteiden, velvollisuuksien ja kolmiportaisen tuen suhteen, sillä näitä teemoja käsitellään opetussuunnitelmissa yhtenevästi. Yhteistyön edellytyksiä sen sijaan käsitellään vain POPS:ssa. Kaikissa opetussuunnitelmissa yhteistyötä kuvataan merkittävänä tekijänä lapsen tarpeiden selvittämisessä, hyvinvoinnissa ja kehityksessä. Niin esiopetuksessa kuin perusopetuksessa huoltajilla on oikeus saada tietoa lapsensa kasvatuksesta sekä antaa tai evätä suos-

tumus tietyissä lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa. POPS:n mukaan perheillä on lisäksi oikeus tehdä hakemuksia, valituksia ja päätöksiä lastaan koskevissa asioissa sekä oikeus päättää lapsen omaisuudesta. Sekä esiopetuksessa että perusopetuksessa ohjataan tukemaan huoltajien osallisuutta, mutta perusopetuksessa siihen kiinnitetään hieman enemmän huomiota esimerkiksi tukemalla huoltajia koulukiusaamistapausten selvittämisessä.

Yhteistyötavoissa on jonkin verran eroa opetussuunnitelmien välillä. Huoltajien ja perheen kuuleminen on esiopetussuunnitelmissa monipuolisempaa sisältäen keskustelua mm. perheen arvoista ja lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä. Perusopetuksessa ohjataan tukemaan lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymistä, kielitaitoja ja kielellistä kehitystä, vuorovaikutustaitoja, opiskelunvalmiuksia, käyttäytymistä sekä tietojen ja taitojen kehittymistä, kun taas esiopetuksessa kiinnitetään huomiota lapsen kehitys- ja oppimisedellytysten, monilukutaidon, sosiaalisten taitojen, terveen itsetunnon, identiteetin, kulttuuritietoisuuden sekä äidinkielen ja mahdollisen kaksikielisyyden kehittymisen tukemiseen. Tiedottaminen ja keskustelu ovat niin esiopetuksessa kuin perusopetuksessa tärkeitä yhteistyön muotoja.

Turun opetussuunnitelmissa käsitellään kasvatuskumppanuuteen liittyviä asioita huomattavasti vähemmän kuin opetussuunnitelman perusteissa. Paikallisen opetussuunnitelman tarkoituksena on täydentää opetussuunnitelman perusteita paikallisesta näkökulmasta ja perusteet ovat kuitenkin voimassa taustalla (Opetushallitus 2015a). Täten voidaan ajatella, etteivät erot paikallisten opetussuunnitelmien ja opetussuunnitelman perusteiden välillä ole merkittäviä. Turun opetussuunnitelmissa täydennetään perusteiden tekstiä ohjaamalla yhteistyön toteuttamista käytännöllisemmällä tasolla esimerkiksi lapselle annettavan tuen aikana ja lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen.

Yhteistyön määrittelyä on POPS:ssa enemmän kuin esiopetussuunnitelmissa. Turun perusopetussuunnitelmassa yhteistyön määrittelyä ei puolestaan ole lainkaan. Yhteistyön määrittelyyn luetaan tässä tutkimuksessa kaikki asiasisällöt, jotka koskevat yhteistyön edellytyksiä tai yhteistyön merkitystä lapsen onnistuneelle koulunkäynnille. Esiopetuksessa usein jatketaan varhaiskasvatuksessa alkanutta kasvatuskumppanuutta (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 16-17), jolloin yhteistyön määrittelylle ei suunnitelmatasolla tarvitse käyttää niin paljon työtä. Koulussa yhteistyö rakentuu henkilöiden vaihtuessa alusta ja on Lipposen ja Paanasen (2013, 40) mukaan erilaista kuin aiemmin,

joten yhteistyön määrittely on tärkeää. Toisaalta vanhempien kokemukset varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuudesta vaikuttaa yhteistyöhön myös kouluun siirtymisen jälkeen ja pohja koulussa rakentuvalle kasvatuskumppanuudelle on luotu jo esiopetuksessa (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 16-17).

Kasvatuskumppanuuden kulmakiviä ovat luottamus ja kunnioitus (Karila 2006, 96; THL 2014). Sekä esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista nouseekin asenteet teemana yhtä näkyvästi esille. Kasvatushenkilökunnan tulee tiedostaa kasvatusyhteistyön esteet, joita voivat olla esimerkiksi perheen ja opettajan erilaiset arvot ja asenteet (Hornby 2011, 9-17). Tähän on kiinnitetty sekä esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa runsaasti huomiota ja henkilökuntaa kehoitetaan suhtautumaan kunnioittavasti perheen eriäviin näkemyksiin ja katsomuksiin sekä keskustelemaan arvoista. Sen sijaan paikallisissa opetussuunnitelmissa asenteiden ohjaamista ei ole nähty tarpeellisena, sillä Turun esiopetussuunnitelmassa asenteet kasvatuskumppanuuden yhteydessä mainitaan harvoin ja Turun perusopetussuunnitelmassa niitä ei ole mainittu lainkaan. Kasvattajien ja huoltajien välinen kunnioittava ja luottamuksellinen ilmapiiiri on tietenkin oletusarvo ja koska se on mainittu opetussuunnitelman perusteissa, se on myös kasvattajia velvoittava ohjeistus, vaikka se paikallisista suunnitelmista puuttuisikin.

Huoltajille on perusteissa määrätty erilaisia oikeuksia lastensa koulunkäynnin ja siihen liittyvän yhteistyön merkeissä (Opetushallitus 2015d). Opetussuunnitelmien perusteissa ohjataan enemmän huoltajien oikeuksiin liittyvissä asioissa kuin paikallisissa suunnitelmissa. Erityisesti POPS:ssa oikeudet ovat merkittävässä asemassa, sillä ne muodostavat kasvatuskumppanuuden toiseksi suurimman teeman. Tässäkin on saatettu nähdä tarpeellisuksena korostaa huoltajien oikeuksia nimenomaan perusopetuksessa, jossa huoltajien rooli ei ole niin näkyvä kuin esiopetuksessa.

POPS:ssa ohjataan enemmän kasvattajien huoltajille tarjoamaa tukea verrattuna muihin suunnitelmiin. Kasvattajat voivat antaa huoltajille tukea lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä seikoissa. Vaikka kasvatuskumppanuussuhde on tasavertainen (Karila 2006, 96; THL 2014), on kasvattajalla kuitenkin tutkimukseen pohjautuva tieto ja koulutus takanaan. Vanhemmat kaipaavat tukea lasten ohjaukseen (Kurtulmus 2016, 1152). Tällöin on luonnollista, että kasvattaja jakaa tarpeen vaatiessa tietämystään lapsen huol-

tajalle aivan kuten huoltajakin voi valaista lapsen käyttäytymistä kasvattajalle. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa saatetaan asiaan kiinnittää enemmän huomiota siksi, ettei kasvatuskumppanuus ja siihen liittyvä yhteistyö ole jokapäiväistä kuten esikoulussa. Esikoulussa vanhemmat ja kasvattajat ovat päivittäin tekemisissä, jolloin kuumisten vaihto ja tuen antaminen on käytännössä helppoa. Koulun opettajalle huoltajat jäävät vieraammiksi, jolloin tuen antaminen saattaisi helpommin unohtua, vaikka se olisi lapsen parhaaksi.

Opetussuunnitelmat eivät ohjaa opettajia rohkaisemaan huoltajia tukemaan lastensa kotitehtävien tekoa. Tämä on yksi merkittävä huoltajien osallistamisen muoto, jolla voidaan vaikuttaa positiivisesti lasten koulumenestykseen (Epstein ym. 2002, 55; Ozcinar & Eki-zoglu 2013, 6-8). Toisaalta on myös näkemyksiä, joiden mukaan huoltajien tuki kotitehtävien tekemisessä saattaa vaikuttaa jopa negatiivisesti lapsen koulumenestykseen (Wilder 2014, 392). Suomessa opettajien autonomia on suurta ja opetussuunnitelmat jättävät esimerkiksi tällaisen yhteistyön muodon opettajien päätettäväksi. Ratkaisu on hyvä, sillä opettaja voi näin punnita tämän kaltaisen vanhempien osallistamisen hyödyt ja haitat omalla luokallaan ja tehdä päätöksen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella.

Esiopetussuunnitelmissa kolmanneksi suurin teema siirtymä oli perusopetussuunnitelmissa toiseksi vähiten käsitelty teema. Siirtymä näyttäisikin olevan tärkeämmässä roolissa kasvatuskumppanuuden osalta esiopetussuunnitelmissa kuin perusopetussuunnitelmissa. Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen on niin lapsen kuin tämän huoltajan elämässä tärkeä virstanpylväs ja onnistuneen siirtymän takaaminen on tärkeää lapsen kehitykselle (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 5-7). Vanhempien on todettu osallistuvan paremmin lapsensa koulunkäynnin tukemiseen silloin, kun siirtymässä huomioidaan myös vanhemmat (Giallo, Treyvaud, Matthews & Kienhuis 2010,13). Siirtymä on tärkeä teema kaikissa opetussuunnitelmissa, mutta hieman enemmän siirtymää kasvatuskumppanuuden näkökulmasta painotetaan kuitenkin esiopetussuunnitelmissa. Tämän voisi ajatella johtuvan siitä, että mielellään katsotaan elämää eteenpäin, jolloin esiopetuksessa siirtymä on tulevaisuutta ja perusopetuksessa taas historiaa. Toisaalta siirtymä vaatii onnistuakseen kaikkien osapuolten kiinnostuksen, jolloin alkuopetuksen on tärkeää ottaa huomioon lapsen historia. Mikäli lapsen historia siirtyy vain dokumentteina esiopetuksen ja perusopetuksen välillä tai kasvattajalta opettajalle, jää lapselle yksi tärkeä näkökulma täysin huomioimatta. Kuten Alasuutari (2007, 425-430) toteaa tutkimuksessaan, lapsi voi toimia täysin eri tavoin esikoulussa ja kotona. On myös tulevaisuuden kannalta tärkeää, että

huoltajat saadaan alusta asti tiiviiseen yhteistyöhön koulun kanssa (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 3-4).

Lapsen saamaa kolmiportaista tukea ja siihen liittyvä kasvatusyhteistyötä käsitellään perusopetussuunnitelmissa hieman laajemmin. Toisaalta yhteistyö koulun ja kodin välillä tuen aikana on kuvailun mukaan hyvin samanlaista mitä se on kodin ja esikoulun välillä. Koulutyö verrattuna esiopetukseen on erilaista. Esiopetuksessa opetus on eheyttävää ja leikillä vielä suuri rooli. Koulussakin ollaan uuden opetussuunnitelman myötä menossa eheyttävämpään suuntaan, mutta ainejakoisuus näkyy silti koulussa, kuten Lipponen ja Paananen (2013, 40) toteavat artikkelissaan. Lisäksi leikki, varsinkaan vapaa leikki, ei ole koulussa yhtä suuresti esillä kuin esiopetuksessa. Oppimisen vaikeudet saattavat tulla helpommin esille perusopetuksessa kuin esiopetuksessa, mutta monet oppimisvaikeudet olisi varmasti hyvä hoitaa varhaisella puuttumisella. Oppimisen jatkumon muodostuminen tuen aikana on entistä tärkeämpää ja tästä syystä on hyvä, että kasvatuskumppanuus jatkuu samankaltaisena tuen aikana. Vanhemmilla on suuri merkitys lapsensa elämässä ja näin myös oppimisvaikeuksien hoidossa ja ehkäisyssä, joten vanhemmat olisi hyvä ottaa mukaan kolmiportaisen tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen silloin, kun vanhempien voimavarat siihen riittävät.

Perusopetussuunnitelmissa siirretään esiopetussuunnitelmia huomattavasti enemmän yhteistyön tarkempaa määrittelyä jonkin toisen dokumentin tehtäväksi. POPS:ssa jätetään monia yhteistyöhön liittyviä asioita päätettäväksi paikallisesti, kun taas Turun perusopetussuunnitelmassa on viitattu koulun opetussuunnitelmaan, ohjaussuunnitelmaan ja lukuvuosisuunnitelmaan. Lisäksi on olemassa Opetushallituksen tarjoama opas ”Laatua kodin ja koulun yhteistyöhön”. Yhteistyöhön ja kasvatuskumppanuuteen on siis annettu määräyksiä ja ohjeita monissa eri dokumenteissa. Kasvatuskumppanuuden toteuttaminen kaikkia määräyksiä ja ohjeita noudattaen ei yksittäiselle opettajalle olekaan kovin helppo tie, sillä opetustyön ja normaalin paperityön lisäksi tutustuminen opetussuunnitelmiin eri näkökulmista on aikaa vievää työtä.

Yhteistyötapoihin kuuluvat esimerkiksi yhteistyön suunnittelu, yhteistyö arvioinnissa ja opetuksessa kuin konkreettisemmat vanhempainillat ja tapahtumat. POPS:ssa on yhteistyötapoja käsitelty selvästi eniten muihin opetussuunnitelmiin verrattuna. Paikallisissa opetussuunnitelmissa yhteistyötapoja käsitellään toistensa kanssa lähes yhtä paljon ja

EOPS:ssa vain hieman useammin kuin paikallisissa opetussuunnitelmissa. Mistä huomattava ero POPS:n ja muiden opetussuunnitelmien välillä sitten voi johtua? Kasvatuskumppanuus esiopetuksessa on hyvin erilaista kuin koulussa. Vanhemmat vievät lapsensa esiopetukseen ja hakevat sieltä pois, jolloin vanhemmat tulevat nähneeksi esiopetuksesta vastaavan henkilön kasvokkain joka päivä. Mahdollisten murheiden kuin myös päivittäisten kuulumisten vaihto tapahtuu helpommin kuin koulussa, jossa vanhemmat näkevät opettajan vain muutaman kerran lukuvuoden aikana. Ohjaavaa tekstiä yhteistyötapoihin saattaakin olla POPS:ssa enemmän juuri siksi, että kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta on niin vähän. Koulussa tiedotus ja kuulumisten vaihto tapahtuvat useimmiten Wilman välityksellä, silloin tällöin vanhempainilloissa/-varteissa sekä mahdollisten tuki-asioiden äärellä eri palavereissa. Vaikka ympäristö ja kasvatushenkilöstö kouluun siirtymisen myötä muuttuvat, olisi kasvatuskumppanuuden hyvä muodostaa jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen, jotta saataisiin siirrettyä hyväksi todetut käytänteet esiopetuksesta myös jatkoon.

Epsteinin ym. (2002, 44-59) mukaan vanhempia voidaan osallistaa mm. edistämällä vanhempien vapaaehtoistoimintaa koulussa. EOPS:ssa ja POPS:ssa mainitaan, että huoltajia tietämystä esimerkiksi omasta kulttuuristaan voidaan hyödyntää opetuksessa. Vanhempien potentiaalia voitaisiin kuitenkin hyödyntää vieläkin enemmän niin esiopetuksessa kuin perusopetuksessa esimerkiksi antamalla vanhempainyhdistysten kehittää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen välille. Näin saataisiin osallistettua vanhempia lastensa koulunkäyntiin ja parhaimmassa tapauksessa luotua käytäntöjä, jotka voisivat jatkua esiopetuksesta perusopetukseen.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa suuressa roolissa oleva kasvun kansio viedään esiopetusvuoden jälkeen kotiin. Kotiin viemisen sijaan kasvun kansio kannattaisi toimittaa kevätlukukauden lopulla kouluun tulevalle opettajalle ja jatkaa sekä kehittää kasvun kansion ideaa kouluun sopivaksi. Opettaja pystyisi tutustumaan muiden siirtyvien dokumenttien lisäksi kunkin lapsen kasvun kansioon ja muodostamaan käsityksen lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeesta ilman välikäden tietoa. Vanhemmille tuttu kasvun kansio voisi liikkua kodin ja koulun välillä samoin kuin se on lapsen varhaiskasvatuksessa kulkenut ja huoltajat saisivat tietoa siitä, mitä koulussa on tehty. Lisäksi tällainen yhteistyön muoto olisi niin lapselle kuin vanhemmille tuttu ja jatkaisi osaltaan jo varhaiskasvatuksessa alkanutta kasvatuskumppanuutta.

Koululla olisi myös annettavaa esiopetukselle esimerkiksi tiedottamisen tai yhteistyötapojen suhteen. Miksei esimerkiksi Wilmaa voisi käyttää viestintävälineenä jo esiopetuksessa? Onnistunut kasvatuskumppanuus vaikuttaa positiivisesti oppilaan koulumenestykseen ja asenteisiin koulua kohtaan (Opetushallitus ja Suomen Vanhempainliitto 2007, 4; Epstein ym. 2002, 55; Ozcinar & Ekizoglu 2013, 6-8). Toisaalta Brooker (2008, 56) on todennut, että perheen tausta, odotukset ja vakaumukset vaikuttavat lapsen kouluun siirtymisen onnistumiseen. Kaikkein ei pystytä opetussuunnitelmatasolla vaikuttamaan, mutta paljon voidaan myös tehdä erityisesti instituutioiden välisen rajan häivyttämiseksi lapsen etua ajatellen.

7.2 Lopuksi

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää etsittäessä jatkumoa päivähoidon, esikoulun ja koulun kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen. Tutkimuksen pohjalta on mahdollista kehittää koulussa toteutettavaa kasvatusyhteistyötä tiedostaen ja jatkaen esiopetuksen piirissä toteutettua kasvatuskumppanuutta sekä toisaalta ottaa mallia esiopetukseen perusopetuksen toimivista käytänteistä. Esikoulun ja koulun henkilöstö voivat tutustua niihin yhtäläisyyksiin ja eroihin, joita tutkimuksen mukaan esi- ja perusopetussuunnitelman perusteissa sekä Turun opetussuunnitelmissa on.

Myös vanhempia voi kiinnostaa oma rooli lapsensa opetuksessa ja koulutuksessa, jolloin opetussuunnitelman perusteet toimivat yhtenä lähteenä omien oikeuksien ja velvollisuuksien etsinnässä. Opetussuunnitelman perusteet on laaja opus, josta kasvatuskumppanuuteen liittyvien asioiden löytäminen on työlästä. Tästä tutkimuksesta voi olla hyötyä vanhemmille tai vanhempainliitoille esimerkiksi silloin, kun halutaan nopeasti tietää mitä perusteissa kerrotaan yhteistyötavoista esiopetuksessa.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin vain opetussuunnitelmien tekstistä tehtyjä päätelmiä. Opetussuunnitelmat määrittävät kasvatuskumppanuudelle raamit, jonka puitteissa yhteistyötä tehdään. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen on aina kiinni niin koulusta, opettajasta kuin perheestä, jonka kanssa kasvatuskumppanuutta toteutetaan. Kasvatuskumppanuutta olisi hyvä tutkia myös peilaamalla vanhempien ja opettajien näkemyksiä kasvatuskumppanuudesta opetussuunnitelmien teksteihin. Toteutuuko opetussuunnitelman perusteet käytännössä? Kokevatko vanhemmat olevansa osallisia vai jääkö yhteistyö pari kertaa vuodessa järjestettävään vanhempainiltaan? Kyselytutkimuksella

voitaisiin saada laaja näkemys opetussuunnitelman perusteiden välittämän kuvan toteutumisesta käytännön tasolla.

Lähteet

Alasuutari, M. 2007. Kumppanuus ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. *Psykologia* 42 (6), 422–434.

Annevirta, T. & Salminen, J. 2014. Opetussuunnitelman perusteiden välittämä ohjaus – mitä, kenelle ja miksi? *Kasvatus* 45 (4), 333–348.

Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.

Brooker, L. 2008. *Supporting Transitions in the Early Years*. Maidenhead: Open University Press.

Epstein, J. L. 2002. *School, Family, and Community Partnerships: Caring for the Children We Share*. Teoksessa J. L. Epstein, M. G. Sanders, B. S. Simon, K. Clark Salinas, N. Rodriguez Jansorn, F. L. Van Voorhis (toim.) *School, Family, and Community Partnerships. Your Handbook for Action*. California: Corwin Press, Inc.

Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Clark Salinas, K., Rodriguez Jansorn, N. & Van Voorhis, F. L. 2002. *School, Family, and Community Partnerships. Your Handbook for Action*. California: Corwin Press, Inc.

Fabian, H. & Dunlop, A-W. 2006. Outcomes of good practice in transition processes for children entering primary school. Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2007, *Strong foundations: early childhood care and education*. [viitattu 22.11.2017]. Saatavilla pdf-muodossa:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147463e.pdf>

Giallo, R., Treyvaud, K., Matthews, J. & Kienhuis, M. 2010. Making the Transition to Primary School: An Evaluation of a Transition Program for Parents. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology* 10, 1-17.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. Kirjayhtymä Oy.

Hornby, G. 2011. Parental Involvement in Childhood Education. Building Effective School-Family Partnerships. London: Springer Science+Business Media.

Jeynes, W. H. 2007. The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement. *Urban Education* 42 (1), 82-110.

Karikoski, H. 2008. Lapsen koulunaloittaminen ekologisena siirtymänä. Vanhemmat informantteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvuympäristöistä perusopetuksen kasvuympäristöön. Akateeminen väitöskirja.

Karila, K. 2005. Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön keskustelut kasvatuskumppanuuden areenoina. *Kasvatus* 36 (2), 285–298.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatustuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 91–108.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. *Stakes oppaita* 63.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 12.3.2014]. Saatavilla www.thl.fi/thl-client/pdfs/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b862c8e707f

Kurtulmus, Z. 2016. Analyzing parental involvement dimensions in early childhood education. *Educational Research and Reviews* 2016 11(12), 1149-1153.

Latvala, J-M. 2012. Kodin ja koulun yhteistyön tehostaminen. *NMI Bulletin* 2012 1, 1-8.

Lipponen, L. & Paananen, M. 2013. Huoltajien ja ammattikasvattajien yhteistyö esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhäntö (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2013:17. [Verkojulkaisu.] Viimeksi päivitetty 19.12.2013 [viitattu 18.12.2014]. Saatavilla pdf-muodossa:
http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Opetushallitus. 2015a. Varhaiskasvatus. [viitattu 16.9.2015] http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus. 2015b. Esiopetus. [viitattu 7.8.2015] http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus

Opetushallitus. 2015c. Perusopetus. [viitattu 7.8.2015] http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. 2015d. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. [viitattu 26.2.2015]. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet

Opetushallitus ja Suomen vanhempainliitto. 2007. Laatusuunnitelmaa kodin ja koulun yhteistyöhön. [viitattu 7.9.2015]. www.oph.fi/download/115274_laatusuunnitelmaa_kodin_ja_koulun_yhteistyohon.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015a. Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8 alkaen. [Verkkouutinen.] Viimeksi päivitetty 28.5.2015 [viitattu 4.8.2015]. <http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2015/05/esiopetus.html>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015b. Koulutuspolitiikka. [viitattu 16.9.2015.] <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/?lang=fi>

Ozcinar, Z. & Ekizoglu, N. 2013. Evaluation of a blog based parent involvement approach by parents. Computers & Education 2013 (66), 1-10.

Piippo-Näätänen, K., Uusiautti, S. & Määttä, K. 2012. Parents' Perceptions of Multiprofessional Collaboration during Their Children's with Special Needs Transition to School in Finland. *International journal of academic research in progressive education and development* 2012 (4), 295-308.

Rutanen, N. & Karila, K. Institutionaaliset siirtymät alle kolmivuotiaista viskareiden ja eskareiden kautta kouluun. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhäntö (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2013:17. [Verkkajulkaisu.] Viimeksi päivitetty 19.12.2013 [viitattu 16.9.2015]. Saatavilla pdf-muodossa:

http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Salminen, J. & Annevirta, T. 2014. Opetussuunnitelman perusteiden välittämä ohjaus - mitä, kenelle ja miksi? *Kasvatus* 2014 45 (4), 333-348.

Sarjala, J. & Suopohja, H. 2000. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet. D:no 18/020/2000. Opetushallitus.

Soini, T., Pyhäntö, K. & Pietarinen, J. 2013. Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhäntö (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2013:17. [Verkkajulkaisu.] Viimeksi päivitetty 19.12.2013 [viitattu 18.5.2015]. Saatavilla pdf-muodossa:

http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf

THL. 2014. Kasvatuskumppanuus. Verkkodokumentti [viitattu 7.4.2015]. Viimeksi päivitetty 30.12.2014. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Wilder, S. 2014. Effects of parental involvement on academic achievement: a meta-synthesis. *Educational Review* 66 (3), 377-397.

Aineisto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Saatavilla pdf-muodossa:

http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Saatavilla pdf-muodossa:

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Turun esiopetuksen opetussuunnitelma. 2016. http://blog.edu.turku.fi/ops2016/files/2015/04/Turun_esiopetussuunnitelma_2016.pdf

Turun perusopetuksen opetussuunnitelma. 2016. http://blog.edu.turku.fi/ops2016/files/2015/04/Turun-ops_luvut-1-12_hyv-27-1-2016-ja-6-4-2016-1-2.pdf

LIITE 1 Kasvatuskumppanuuden kvantifiointi

PELKISTETYT ILMAUKSET ELI LUOKAT	ESIIN- TYYY EOPS	ESIIN- TYYY TEOPS	yh- teensä esiopetu- s	ESIIN- TYYY POPS	ESIIN- TYYY TPOPS	yh- teensä perus- opetus	TEEMAT
Asiakastyytyväi- syyskysely / laa- dunarviointiky- sely		2	2		2	2	YHTEISTYÖ- TAVAT
Dokumenttien siirto	2	4	6		3	3	SIIRTYMÄ
Eri viestintäväli- neiden hyödyntä- minen	1	3	4	1		1	YHTEISTYÖ- TAVAT
Henkilöstön vel- voite	5	1	6	3		3	VELVOIT- TEET
Huoltajan hake- mus			0	1		1	OIKEUDET
Huoltajan kan- nustaminen	1		1	1		1	HUOLTAJAN TUKEMINEN
Huoltajan ohjaa- minen	1		1	2		2	HUOLTAJAN TUKEMINEN
Huoltajan oikeus	1		1	4		4	OIKEUDET
Huoltajan osalli- suuden vahvista- minen	3	5	8	3		3	HUOLTAJAN TUKEMINEN
Huoltajien pa- laute	1		0	1		1	YHTEISTYÖ- TAVAT
Huoltajan päätös			0	5		5	OIKEUDET
Huoltajan suos- tumus	8	3	11	11	1	12	OIKEUDET

Huoltajan tietämyksen hyödyntäminen	4	1	5	1		1	YHTEISTYÖTAVAT
Huoltajan tukeminen			0	3	1	5	HUOLTAJAN TUKEMINEN
Huoltajan vastuu			0	2	2	4	VELVOITTEET
Huoltajan velvoite	2	2	4		1	1	VELVOITTEET
Juhlat ja tapahtumat		1	1		1	1	YHTEISTYÖTAVAT
Kaikkien osapuolten velvoite	1		1			0	VELVOITTEET
Keskustelu	8	11	19	8	8	16	YHTEISTYÖTAVAT
Kolmiportainen tuki	14	7	21	18	13	31	TUKI
Kunnioitus	5	3	8	4		4	ASENTEET
Kuuleminen	10	4	14	7	7	14	YHTEISTYÖTAVAT
Lapsen kehityksen tukeminen yhdessä huoltajien kanssa	6	6	12	13	1	14	YHTEISTYÖTAVAT
Luottamus	3	1	4	4		4	ASENTEET
Myönteinen viestintä			0	1		1	YHTEISTYÖTAVAT
Omakielinen opettaja			0		1	1	YHTEISTYÖTAVAT
opetuksen järjestäjän vastuu/velvoite	4		3	6		6	VELVOITTEET

Paikallinen ops / yks.koht. ops / koulun ops / koulun lukuvuosisuunnitelma / koulun ohj.suunnitelma	2	3	5	9	5	14	YHTEISTYÖN TARKEMPI MÄÄRITTELY SIIRRETÄÄN JONKIN TOISEN DOKUMENTIN TEHTÄVÄKSI
Palautteen antaminen huoltajalle	1		1	4		4	YHTEISTYÖTAVAT
Siirtymä	9	5	14	5	5	9	SIIRTYMÄ
Sopiminen		2	2	2	1	3	YHTEISTYÖTAVAT
Tiedottaminen	13	3	16	23	9	32	YHTEISTYÖTAVAT
Tulkki, kieliaavustaja	1	1	2	1	1	1	YHTEISTYÖTAVAT
Tutustuminen ennen opetusta / opetuksen aikana	2	1	3	1	1	2	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyö (ei selkeää määrittelyä miten)	10	2	1	21	3	24	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyö arvioinnissa	1	2	3		3	3	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyön edellytykset			0	1		1	YHTEISTYÖN MÄÄRITTELY
Yhteistyö opetuksessa	1		1	1		1	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyö suunnittelussa	4	10	14	9	10	19	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyön suunnittelu	2		2	2		2	YHTEISTYÖTAVAT
Yhteistyön merkitys	6	3	8	13		13	YHTEISTYÖN MÄÄRITTELY

Yhteistyön moni- muotoisuus (to- teuttaminen)			0	2		2	YHTEISTYÖ- TAVAT
Yhteistyötapojen kehittäminen			0	1		1	YHTEISTYÖ- TAVAT
Vanhempainfoo- rumi			0		1	1	YHTEISTYÖ- TAVAT
Vanhempainilta		3	3		1	1	YHTEISTYÖ- TAVAT
vanhempainta- paamiset			0		1	1	YHTEISTYÖ- TAVAT
Vertaistuki	1		1	1		1	YHTEISTYÖ- TAVAT